

Narodna in univerzitetna knjižnica
v Ljubljani

73446

1/2

ANKA KRŠNIKA

ZBRANI SPISI

UREDIL

VLADIMIR LEVEC

ZVEZEK I.

SEŠITEK II.

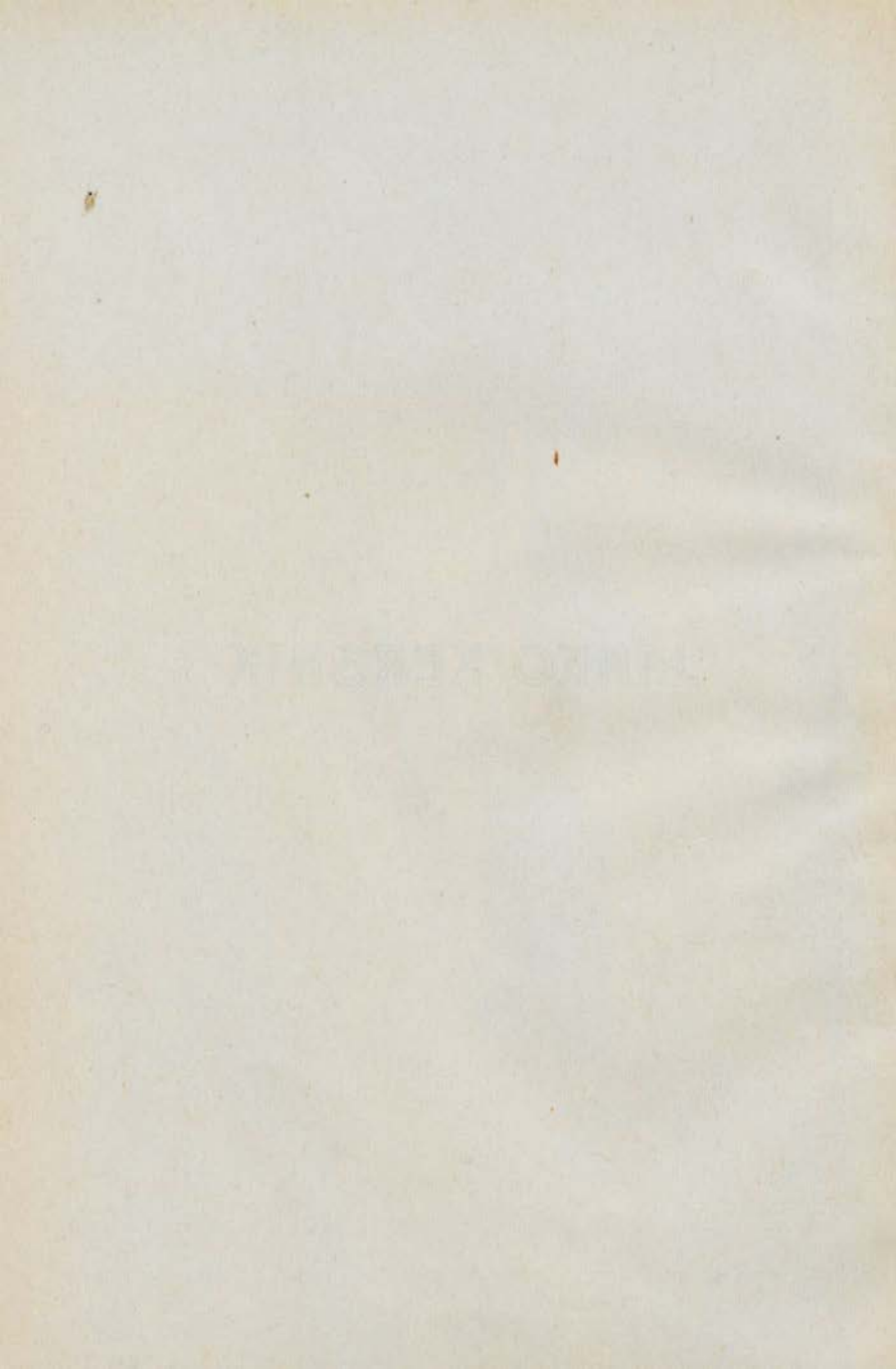
AGITATOR

ZALOŽIL L. SCHWENTNER

V LJUBLJANI 1901

JANKO KERSNIK

JANKA KERSNIKA ▲ ▲ ▲

▲ ▲ ▲ ZBRANI SPISI

UREDIL VLADIMIR LEVEC

ZVEZEK I.

CYCLAMEN

AGITATOR

V LJUBLJANI 1901 ▲ ▲ ▲

ZALOŽIL L. SCHWENTNER

JANKO KERSNIK

JANKA KERSNIKA ◻ ◻ ◻

◻ ◻ ◻ ZBRANI SPISI

UREDIL VLADIMIR LEVEC

ZVEZEK I.

SEŠITEK II.

V LJUBLJANI 1901 ◻ ◻ ◻

ZALOŽIL L. SCHWENTNER

73446

73446

F2C 1907/1952

AGITATOR

ROMAN

I.

Bilo je zgodaj zjutraj na starega leta dan 188 ... Mrzel veter je bril po ulicah stolnega mesta ter dvigal goste oblake suhega snega, ki je na debelo pokrival tla. Tuintam so brlele po oglih še svetilnice, a na nebu so pričale goste zvezde, da bo napočil lep, toda mrzel zimski dan. Ljudi ni bilo veliko po ulicah; zdajpa-zdaj se je prikazala kaka stara ženica izza ovinka in hitela po gladkem tlaku ob hišah dalje proti cerkvi, kamor je vabil mali tenkoglasni zvon k zgodnji tihi maši; ali je pa prisopihal mlad pekovski učenec mimo, s težkim polnim košem na hrbtu, zvižgal in puhal gorko sapo v pletene rokavice. Tudi nekoliko mlekaric je bilo že videti, ki so prihajale s svojimi voziči v mesto, gazile sneg in opletale po njem s kratkimi, visoko izpodbrécanimi krili.

Na širokem dvorišču pred pošto so stale vprežene sani, in postiljon se je pripravljal, da odrine iz mesta. Na saneh pa je sedel v debelo

suknjo zaviti mož, ki se je sedaj z nejevoljnim glasom obrnil do voznika:

»Bo li kaj, Tine — ali ne bo nič?«

»Le malo še potrpiva, gospod!« je zavrnil oni pohlevno; »še enega moram počakati! Nekega gospoda — od sodišča ali kajli!«

»Katerega?« vpraša potnik radovedno.

»Nov je, nov! Jaz ga še ne poznam, pa dejal je, da je k nam premeščen. Prostora bo dovolj, in s sankami bomo tudi urni — da bi le prišel!«

Oni na vozu je zamrmral nekaj nerazumljivega v ruto, s katero si je bil ovil vrat na debelo.

»Aha, je že tu!« je dejal vtem Tine ter šel počasi naproti gospodu, ki se je bližal preko dvorišča.

»Je li moj kovčeg tu?« vpraša prišlec.

»Da, da, vse je v redu!«

»Mrzlo bo, mrzlo, proketo mrzlo!«

»Oh, saj imate kožuh!« tolaži postiljon.

Vtem je bil oni zlezal na saní in običajno pozdravil sopotnika.

»Se li peljate tudi v Borje?« je vprašal naglo ter zavijal noge v kožuh.

»Tudi!«

»Dobro, dobro! Da nas je le več!«

Tine je pognal svoja konjiča in glasno zatrobil, da je odmevalo med visokimi hišami in se čudno razlegalo tanko žvenketanje kraguljcev.

V malo trenutkih so bili iz mesta na široki veliki cesti, kjer so vozniku kazali tir le veliki obcestni kamni in telegrafovi stebri.

Oba potnika sta si vžgala smotki in oni v kožuhu se je obrnil zopet k drugemu v suknji:

»Ste li znani v Borju?«

»Seveda!«

»Oh! Veseli me to! Torej so Vam tudi razmere tam znane.«

»Še predobro!« se smeje oni.

»Umejem, umejem! Vi bivate torej stalno v Borju. Oprostite, da se Vam predstavljam: jaz sem vladni koncipist Ruda.«

»Plemeniti Ruda?«

»Da, da!«

»Čul sem že o Vas! A jaz sem koncipient Koren!«

»Ah! Veseli me, jako me veseli! Koncipient pri odvetniku —«

»Pri Hrastu!«

»Oh, znano ime! Pri Hrastu torej! Narodnjak, dober narodnjak — to.«

»Kakor vsi v Borju!«

»Seveda, seveda,« hiti Ruda; »to vse vem; Borje je naroden trg. Veseli me, da pridem tja.«
Koren je vtem ustni zaničljivo zategnil.

»Vam je li graščak Meden znan?« vpraša potem naglo.

»Tudi, tudi! Po imenu! Pa ta — — —«

»Ni naroden!« se smeje Koren.

»Ha, ha!« pritrdi oni, ter izkuša vnovič zapaliti svojo smotko, da bi zakril svojo zadrego.

»Vi ste pač dobro poučeni o naših gospodih!« omeni vnovič Koren z zbadljivim naglasom.

»To mora pač biti pri nas! Čemu smo pa politiki?«

Koncipistov glas je bil nekoliko ošaben.

»Kaj pa družba sicer? Kaj gospé? Je li kaj zabave?« nadaljuje potem naglo.

»I, v tem morate biti vendar tudi poučeni? Politika ima mnogo opravila s — krili!« se roga Koren.

»Vi ste dovtipni! Toda — oprostite — v aktih nimamo take politike!«

»Škoda! Sicer bi jih še rajši čitali!«

Smejala sta se oba.

Vtem pa se je jelo daniti. Rdeč svit je legel na širo, s snegom pokrito ravnino, in lahna meglica se je izgubljevala proti podnožju daljnih gora. Debelo ivje se je lesketalo po vejah dreves, poredkoma stoječih ob cesti, in sulo ž njih, če je droben ščinkovec sfrfólel z vršička. Po cesti pa so sedale vrane v gostih tolpah, se preletavale pred vozom ter se spuščale zopet za njim na tir.

Vse se je godilo tiho; dirjajočih konj ni bilo čuti, in sani so brez glasu smučále po snegu; le kraguljci, pripeti konjema na uzdi, so žvenkljali tanko v jutranji zrak.

Z ravnega, samotnega polja, po katerem je tekla izprvega cesta, so dospeli potniki kmalu v goratejši svet; a hudih strmih klancev ni bilo. Ob cesti pa so se vrstila sela in vasi.

»Imamo li še mnoga pota?« je vprašal Ruda zopet po dolgem molku ter globoko zazeval.

»Da le prebijeva prvo postajo; potem bo še poldrugo uro vožnje.«

»Vrag, da je ni železnice!«

»Preskrbite nam jo, vi vladni možje!« se smeje Koren.

»Oh — kaj mi! Vi, vi in vaši poslanci!«

»Ha ha, ti nam še poštene pošte ne morejo pridobiti. To je vse humbug.«

Vladni koncipist se je s čudnim pogledom ozrl v svojega soseda; polovica istega je bila zadovoljnost in pritrjevanje, polovica pa bojazljivo čudenje. Toda kot moder političen uradnik ni zinil besedice.

Koren pa itak ni čutil poklica nadaljevati ta kritični predmet.

V vasi Groblje je bila prva postaja. Tam je oddajal postiljon pisma, tja namenjena, ter prejemal druga za Borje in daljne postaje; tudi nove potnike je rad naložil, ako je bilo le prostora dovolj na vozu. Konj pa ni prepregal; morali so do Borja.

Danes sta čakala dva potnika, da bi prisledla na pošto; mlad mož, opravljen v tanko vrhnjo suktnjo, in priletna kmetica.

»Oh gospod učitelj, kaj pa Vi tukaj uganjate?« je poklical Koren prvega.

Ta pa je najprej zlezal na sani poleg Tineta; vedel je, da tu velja stara prislovica, da tisti prej melje, kdor prej pride.

»Izlet smo napravili snoči, izlet! Pa sem se malo zakasnil,« je odgovoril s hripavim glasom; »drugi so odšli okoli polnoči, meni je bilo pa tu bolj všeč. Pri Vodetu — godba, petje, ples! Škoda, da Vas ni bilo. Kako ste se zabavali doma v praznikih — saj ste bili pač doma?«

»Malo, malo! Največ v mestu!« zavrne Koren in predstavi učitelja svojemu sosedu, ki je odzdravil napol prijazno, napol pa ošabno.

Vtem je opravil Tine svoj posel in kregal se le še naglas s kmetico, kateri ni bilo več prostora na saneh.

»Molči baba!« se je odrezal končno in udaril z bičem po konjih.

Učitelj si je smehljaje mel roke in stisnil jih v žep, Koren pa se je z ironičnim smehom obrnil k Rudi:

»Glejte, tu takoj lahko študirate naše prometne razmere! Častnim občanom Vas bodo takoj volili, ako le obljubite, da boste kaj storili.«

»Treba, treba res kaj ukreniti!« je dejal oni samosvestno in se zavil tesneje v kožuh.

»Nocoj bo pa v čitalnici zabava,« se oglasi učitelj s sprednjega sedeža in potegne noge malo kvišku pod postiljonovo odejo.

»Oh, tega nisem vedel,« — vzklikne Koren.

»Zabava? Beseda?« vpraša vladni koncipist;
»pride li glavar tudi tja?«

»I kaj pa! Vse, vse zahaja v čitalnico, odkar je »Leseverein« umrl. Tako se sučemo na svetu!« se posmehuje Koren, a potem naglo pristavi: »A kaj bode vendar nocej v čitalnici? Tombola, kajli?«

»Tudi! A najprej — predavanje.«

»Bežite, bežite! Kdo bo pa predaval? Novi kaplan morda — ta je tako nekako hud!«

»Ne, ne — pa uganite!«

»Ne morem! Predavanje, to je pri nas nečuvveno!« kliče Koren.

»Naš notar bo predaval!«

»Ha, ha, o čem pa?«

»Ni znano! Pa mož se peča v prostih urah z astronomijo. Morda bo o tem kaj povedal?«

»Tega ne smemo zamuditi! Tudi Vi ne, gospod koncipist! Videli bode borjanske tržane, kako učeno se bodo spogledovali pri tem predavanju. Izvrstna misel! Pa to ste vse izumili v teh štirinajstih dnevih, v katerih mene ni bilo v Borju!«

»A — gospe? Katere gospe prihajajo v čitalnico?« ustavi koncipist Korenovo čudenje.

Učitelj je hotel odgovoriti, toda Koren ga je na skrivnem dregnil z nogo.

»Kako morete povpraševati?« je hitel, da bi preprečil učiteljev odgovor: »Rekel sem Vam,

da vse pride, karkoli šteje k haute volée v našem Borju: glavarjeva gospa, nadzornikova soproga in usnjarjeve hčerke; fina dekleta in groš je pri hiši; potem prihaja časi graščakinja Medenovka, à propos, saj jo morda poznate?»

»Medenovka? Oh, plavolasa je in Nemka — ne li?»

»Da, da! V mestu je mnogokrat!«

»Ah, superbel! Izvrstno! Poznam jo.«

Plemeniti Ruda se je samoljubno nasmehljajal.

»Potem imamo še Filipino Vrtačnikovo, póstarno gospico, ki rada igra na čitalničnem odru, toda le mlade vloge, akopram so ji materske najbolj prikladne. In mnogo, mnogo drugih gospa in gospodičen!«

»Boletove ste pozabili!« se oglasi učitelj, ki ni vedel, se li Koren šali ali ne.

»Dekletec ni doma, gospa pa redko zahaja v Borje,« deje oni.

»Starejša, Milica, je prišla domov!«

»Tako?« meni Koren malomarno; »no, vidite, ta bi bila izvrstna za Vas; lepa mora biti — in bogata bo, da malo takih.«

»Hvala lepa!« zavrne oni skoro zamérljivo.

»Potem pa žena Vašega šefa — doktorica!« nadaljuje učitelj.

»Oh, ta se pa z otroki bavi!« zavrne Koren. Pa dejal je to vendar s spoštljivim naglasom, da je koncipist začuden pogledal.

Doneči glas Tinetovega roga jim je končal pogovor. Dričali so že mimo prvih borjanskih hišic in malo potem se ustavili pred pošto nasproti čitalnične krčme.

»Na svidenje — zvečer!« je klical še Koren, ko so se razhajali.

II.

Predno nadaljujemo svojo povest, treba vendar, da seznanimo čitatelje malo bolj z osebo, kateri je namenjena glavna vloga v skromnem dejanju, ki se bode tu razvilo, namreč s sedanjim odvetniškim koncipientom Andrejem Korenom.

Imel je sedaj blizu trideset let in je bil bolj velike, nego srednje postave, koščen in vitek; kratka rjava brada in njegovi dolgi, nazaj česani lasje so provzročevali nekov resen vtisk, katerega pa je zopet motilo dvoje malih, temnih, pa jako veselih oči. Lep ni bil, a nihče bi ne smel reči, da je bil prav nasprotno — grd mož; nekaj simpatičnega, prijaznega je odsevalo vedno z njegovega lica, čigar vplivu se nihče ni mogel ustavljati. Tudi njegova vnanja oprava je bila sedaj elegantna, kakor se spodobi odvetniškemu kandidatu.

Koren je po burnih časih svojega študiranja in poznejšega klatenja po raznih uradih in pisarnah naposled zavil v mirno luko občinskega tajništva v Borju; to je oskrboval malo let.

Borjanski odvetnik dr. Hrast je spoznal ob raznih prilikah, da v mladem možu tiči vendar še dosti dobrega, in je sklenil, spraviti ga zopet v prvotni tir: vzel ga je v svojo pisarno. Obenem pa se je oni moral obvezati, da bo dovršil še svoje nepopolne preizkušnje. Koren je z veseljem vse obljubil, pridno delal v pisarni ter bil od dne do dne rabljivejši, samo preizkušenj se ni lotil. »Saj je še čas«, je odgovarjal stereotipno raznim opominjevanjem; tako je potekalo leto za letom, in takóv je bil Andrej še, ko smo ga videli na starega leta dan vračajočega se domov v Borje.

A ker je bil tako glede socialne stopinje zlezel za nekoliko klinov više, je postal tudi — čitalnični odbornik in v tej važni službi ga vidimo zopet zvečer pri čitalnični veselici. Nocoj je bil kar nagloma imenovan rediteljem, in zadovoljno se je lotil nehvaležnega posla.

Čitalnični prostori so se naglo polnili; veselica na starega leta dan je bila zlasti zaradi tombole borjanskim tržanom najbolj priljubljena; mladi svet pa se je itak veselil plësa, s katerim se je moralo pričeti novo leto. Tako je zahtevala ukoreninjena navada — odkar je stala borjanska čitalnica. Letos pa je prišel odbor z novotarijo, glede katere so konservativni društveniki jeli resno glave in rame zmajevati, češ — kaj bo zopet s tem? Napovedano predavanje jih je tako vznemirilo. Toda na drugi strani jih je trla radovednost in navdajala skrb, da jih bodo

drugi smatrali za nesposobne umeti tako predavanje — in tako se je zgodilo, da je bila nocoj čitalnična dvorana bolj polna, nego kdaj; blagajnik, lekar Sok, si je mel roke in notarju čestital na gotovem, vsestranskem uspehu. Sam je bil v svesti, da čimveč je občinstva, temveč tablic se bo pri tomboli spečalo — in čitalnica je potrebovala novcev za predpustne besede.

Pa ne samo dvorana, nego tudi druge sobe so bile polne; občinstvo se je vrstilo v njih, kakor bi bilo po dietnih razredih uvrščeno. V prvi sta sedela dva podučitelja, nekoliko sodnih in drugih pisarjev in davčna praktikanta. Drugo sobo pa so bili posedli nadučitelj, davčni nadzornik in davčni kontrolor, zemljiški knjigovodja in nekoliko tržanov, seveda imovitejših; kdor je bil oženjen, je pripeljal tudi svojo soprogo. Tretja soba pa se je le polagoma polnila. Mladi neoženjeni sodnik in njegov adjunkt sta bila že tu, in pri njih odvetnik dr. Hrast s svojo ženo. Govorili in ugibali so o drugih, bodo li prišli, ali ne. Vnanjih članov z bližnjih gradičev se niso nadejali; sneg je bil prevelik.

»Pa Bolè mi je obljubil, da pripelje svojo Millico,« je trdil Hrast.

»Koliko je stara?« je vprašal adjunkt zaspano. Imel je navado, da je tako leno govoril.

»Čakajte, da zračunim — petnajst, o ne, šestnajst let — v sedemnajsto gre. Pomislite najkrasnejša leta!«

»Premlada, premlada! To je otrok!«

»Da in ne!« se smeje odvetnik; »meni taka leta najbolj ugajajo.«

Soproga ga s pahljačo nalahko udari po roki.

»Ti si nepoboljšljiv!«

»Le pomiri se, draga moja; kdor največ govori, ta ne kupi.«

»Je li lepa?« vpraša sodnik.

»Oh, tu se je oglasil idealist! Ne vem, kaka je sedaj, a obetala je pred leti mnogo, preden jo je Bolè poslal v Švico. Sedaj se je vrnila in ostane menda doma.«

Med vrati se je čulo glasno škripanje novih čevljev in v sobo stopi naš znanec pl. Ruda v fraku, z belim ovratnikom in cilindrom. Za njim pa nocojšnji reditelj Koren.

»Predstavite me vendar!« je šepnil prvi temu na uho.

Koren mu je naglo ustregel; a storil je to vendar malo posiljeno in okorno, kakor ravnajo ljudje, pri katerih ta običaj ni povsem v navadi. Ko je bil predstavil najnovejšega svojega znanca mali družbi, je odšel takoj v prve sobe; le kratek, zaničljiv pogled je vrgel še na gladko osebo koncipistovo.

»Oh, Koren, doktor Koren!« je kričal med drugimi vrati majhen, debel možic, očitno borjanski tržan; »si li zopet tu? Dobro, dobro! Pa tja sedi k nam k oni dolgi mizi, tam bomo

jeli purana, purana na akcije! Hahaha, purana na akcije — pomisli — akcija po petdeset — soldov seveda! Izgubiti ne moreš, kosti imaš še povrhul!»

»Kdo si je pa to izmislil?« se smeje Koren.

»Lovšev Boštjan; kdo drugi! Le položi petdeset kebrov; pozneje bodo akcije dražje — šestdeset, sedemdeset!«

Ob dolgi mizi so se v istini zbirali razni gostje, ter se glasno smeje hvalili izvrstno misel, jesti purana na delnice. Lovšev Boštjan, ustanovitelj te nove banke, v navadnem življenju pa trgovski pomočnik, je pobiral z resnim licem akcijski kapital.

Koren je tudi segel v žep.

»Pa samó — puran?« vpraša z onega konca sobe davčni nadzornik.

»Salata tudi, kisli krompir in pesa in kruh!« ga je poučil Boštjan.

»Jaz vzamem tudi delnico!« hiti nadzornik.

»Kaj pa, da nas boste še obdačili,« ugovarja Koren.

»Ne, ne, pa jedel bom zato več!«

Glasni grohot in sledeče mu dovtype je končal krčmar, ki je prinesel zaželjenega purana. Delničarji so zdajci utihnili ter seli za dolgo mizo; nekoliko časa v njihovem krogu ni bilo čuti drugega, nego ropot nožev in vilic. Tudi drugi v sobi so diskretno molčali.

»Kje pa je Koren? Kje je Koren, reditelj nocojšnji?« se je klicalo zdajci z mostovža pred dvorano.

»Notar te išče!« omeni oni debeli možic, ki je bil prej vabil koncipienta k obedu na delnice. »Naj čakajo, naj čakajo, ob osmih bomo pričeli,« pristavi počasi ter gloje perutnice.

A tu je bil že prihitel notar.

»Za božjo voljo, gospod Koren! Ali ne bomo pričeli? Ob sedmih je napovedano in sedaj je le še četrť ure do osme.«

»Tako, takoj!« meni ogovorjeni hladnokrvno in si naloži pol ploščeka kislega krompirja.

»Delnico vzemite, še eno imam, puranov vrat in pol škofije je še tu!« prigovarja Lovšev Boštjan.

»Oprostite,« zavrača notar, mlad mož, majhne pa skoraj obile postave, ter izpodbuja vnovič Korena:

»Kaj pa bo s predavanjem in — s tombolo?«

»Da, tombola, to je glavna stvar,« se oglasi s polnimi usti debeli tržan, ki je bil prvi vabil Korena k obedu. »Kaj pa bo z vinom, Boštjan, ali bomo tudi vino na delnice pili?«

Notar je z nejevoljnim obrazom odšel ter siknil med zobmi.

»Tako, pričnemo!« je klical Koren za njimi.

Vstal je ter jel natikati bele rokavice na roko.

»Čas je, čas — zadnji čas! Kdo ve, koliko ur bo notar predaval? Torej pojdemo v dvorano!«

Pri delničarjih ta poziv ni imel uspeha.

»Do tombole že pridemo!« so menili trije, drugi pa so se muzali in molčali.

Koren je hotel iz sobe, a med vrati je moral obstati. Velik in obilen gospod, črno opravljen, prijaznega jovialnega obraza mu je preprečil izhod. Vstopil je z mostovža in vedel s sabo mlado, vitko deklico. Ogrnjena je bila z dolgim s kožuhovino obrobljenim plaščem, glavico pa in pol obraza je ovijala pletenina od svetlorumene svile.

Koren se globoko prikloni prišlecema. Videti je bilo, da je vesel tega pohoda.

»Oh, gospod Bolè! To je lepo! V tem vremenu prihajate! Nismo se Vas smeli nadejati!« je hitel v svesti si svojega posla kot nocojšnji reditelj.

»Hrast se omaja in hrib — a mi,« je citiral prišlec malo neumestno, a sam smejoč se ponesrečenemu dovtipu. »Kje je doktor Hrast? Je li tu?«

»Da, da v tretji sobi! In gospa tudi!«

»Oh to je prav!«

Odvedel je deklico tja ter pozdravljal na desno in levo znanke v prvih sobah. Tišina je nastala v obeh in čula so se le poluglasna, šepetana vprašanja.

»To je hčerka Bolétova?«

»To je Milica?«

»Zrastla je!«

»Lepa je!« je pristavil Lovšev Boštjan, ko sta bila ona dva že mimo odšla.

»Saj je še videl nisi!« je dejal s smehom debeli tržan in z veliko slastjo obiral zadnji ostanek delniškega podjetja, puranov vrat.

Pogovor pri raznih mizah se je zasukal na edini predmet, na Bolétovo hčerko.

Pa vtem se je čul že zvonec iz dvorane, ki je napovedoval pričetek besede, in večina obiskovavcev iz sprednjih sob je hitela tja.

»Gospod Koren, gospod Koren, kje je Koren?« se oglasi Hrast med vrati.

A ta je bil že tu.

»Preskrbite gospodični Bolétovi prostor spredaj. In soprogi moji!«

»Zaradi gospe soproge sem prišel!« deje Koren.

»Torej za obe, obe!«

Vrnila sta se v tretjo sobo in tu je predstavil Hrast svojega koncipienta Bolétovi hčerki.

Ta ji je hotel ponuditi roko, da jo odvede v dvorano, a pl. Ruda ga je prehitel.

»Pokažite nam prostor!« pravi oblastno in stopi z Milico naprej.

Korenu ni bilo do teh nekako ošabnih besed in ne do spremljevanja Bolétove. Podal je roko Hrastovi soprogi. A vtem, ko je stopil mimo prvega para, se je ozrl prvič v obraz mlade deklice.

Do dvorane je šel s Hrastovo gospo za onima, a pred vhodom je postal Ruda, in skoz dvorano je odpeljal Koren svojo spremljevalko naprej na prvi sedež pod odrom. Za njim je pripeljal Ruda Boletovo ter ostal spredaj poleg gospa, koncipient se je pa vrnil v ozadje.

Sam ni vedel, da mu je kri silila v lice, ko se je gnetel skoz gosto nastavljene društvenike; vse se mu je videlo nekako megleno, in ko mu je Lovšev Boštjan šepnil na uho: »Dobro, dobro se vedeš, prijatelj!« niti čul ni teh besed.

A sedaj že zopet zapoje zvonec in dvigne se zavesa pred odrom.

Prva točka je bil predsednikov pozdrav. Dr. Hrast ga je moral govoriti in rešil je svoj nalog kratko in točno, kakor vselej, zakaj ta točka ni nikdar izginila iz sporeda.

Potem so pevci zapeli Ipavčevo: »Bodi zdrava domovina!« To je bilo v Borju tudi tako ukoreninjeno, da je ni bilo čitalnične besede brez te pesmi. In občinstvo je pevcem vselej burno ploskalo, ako je bil tudi kak solist hripav. Javno odobravanje in javna pohvala, ta je bila vsakemu gotova, kdor se je prikazal na odru v Borju; za hrbtom pa so ga rešetal in skoz zobe vlekli. Taki so bili borjanski kritiki!

V tretje se je dvignila zavesa, in za malo, nezagrnjeno mizico, na kateri sta goreli dve sveči, se je prikazal borjanski notar Božidar Koprivec. Vnanje osebe njegove smo že nekoliko

omenili, zato ni treba, opisati ga še enkrat, zlasti ker bode v naši povesti še večkrat stopil na površje ter se pokazal v svoji istinosti.

Prav tedaj, ko se je globoko poklonil občinstvu, ki ga je tako, kakor prej pevce, sprejelo z glasnim ploskom, ter bil položil debel rokopis na mizico predse, kosti svojega rojstva pa v pleten naslanjač, prav tedaj je vstopil v dvorano pri zadnjih vratih mladi borjanski kaplan.

»Servus!« mu je dejal Koren, stoječ poleg vhoda.

»Dober večer! je odzdravil oni.

»Semkaj sedite, gospod Anton!« je zašepetala debela usnjarica, ki je sedela v zadnji vrsti skoraj na dveh stolih ter prijazno primeknila enega kaplanu. Ta je ubogal, a si prej še pozorno ogledal občinstvo po dvorani.

Bil je mlad duhovnik, velike, suhe postave a polnega, okroglega lica. Ker priimek njegov tudi tržanom ni bil navaden, ga bode mo tudi mi imenovali tako, kakor so ga v Borju klicali: g o s p o d A n t o n.

Notar Koprivec pa je pričel predavati. Naznanil je najprej, da bo govoril o astronomiji in o svetovih, ki se sučejo in kažejo na nebesu, in o njihovi naravi.

Učitelj Skube, ki se je bil zjutraj vozil s Korenom, je sunil tega rekoč: »Vam li nisem pravil, da bo o zvezdah govoril?«

Koren je molčal. Oziral se je po sobani in po odru, a vedno so mu oči zastajale tam spredaj

ob sedežih, kjer je ugledal pl. Ruda poleg Boletove Milice. Nekaj ga je jezilo in obenem mu je bilo, kakor bi bil veselo novico zvedel nočno. Vznemirjen je bil, in lice njegovo, sicer blede, skoro rumenkasto, ni imelo navadne barve. Kri ni hotela z njega.

Notarjevo predavanje, akoravno se glede učenosti ni dvignilo na površje navadne popularne razprave, je bilo vendar večini poslušavcev preučeno, neumljivo; in zato so ga tem zvesteje poslušali, da ne bi kdo sodil, da jim ne godi. Lovšev Boštjan se je počasi izgubil iz sobane, oni debeli tržan pa, ki je bil prej najživahnejši pri delniškem društvu, je zadremal polagoma. Gospod Anton je grbančil čelo, kadar je govornik katero zinil o »živi materiji«, ter čakal da li kaj hujšega ne pride. Toda notar je bil previden; vedel je že prej, da bo gospod Anton tudi med poslušavci, ter je po tem uredil svoj govor.

Tudi na sprednjih sedežih je bilo vse mirno. Hrastova soproga je premalo umela slovenščine in pri koncipistu pl. Rudu je bila prav taka. Vrhutega je on o zvezdah znal le toliko, kolikor ni bil pozabil iz prvih gimnazijskih let; a še tedaj ni vedel veliko. Igral se je sedaj s pahljačo svoje sosedinje Milice.

Ta pa je pazno poslušala, a zaman, da bi bila umela vse. V štirih letih, ki jih je prebila v odgojevališču v Švici, ji je bil postal tudi

domači, rodni jezik skoraj tuj, in marsikateri izraz ji je sedaj zazvonil na uho, ki ji je bil že izginil iz spomina. Da bi bila nejevoljna zaradi tega, ne smemo trditi.

Deklica je bila lepa, jako lepa, in ako je ne opišemo natančneje, opuščamo to samo za tegadelj, ker popisa ne moremo popolno izvršiti. Omenimo naj le, da je bila tanke, srednje rasti in je imela temne lase in prav take oči. A vse ob njej je bilo še silno mladostno, skoraj otročje.

»Ali razumete vso to slovenščino?« vpraša potihem koncipist Ruda svojo sosedinjo izza razpete pahljače.

»Ne vse!« se smehlja Milica. »Pozabila sem že mnogo.«

»Oh saj se tudi več učili ne boste!«

»Zakaj ne?«

Ruda se je samosvestno smehljal.

»Ker treba ni!« šepeta potem.

Deklici ni ugajal ta razgovor, zato je molčala. Jezilo jo je nekaj v vedenju Rudovem in tudi zadnja opazka, iz katere je odmeval zaničljiv naglas.

Notar je govoril sedaj o hipotezi, o končnem zrušenju svetov in preosnovi v razteznotekočo tvarino in o začetku novega krogotoka njihovega.

Nekoliko poslušavcev je mislilo le na bližnjo tombolo, nekaj jih je zevalo, kaplan pa je nemirno drsal z nogo po umazanih tleh.

»To je pa odveč, to je pa odveč!« je zamrmral proti sosedi.

»Meni se tudi vidi! Sedaj naj bi se tom-bola pričela!« je zdihnila usnjarica.

»To je nejevera!« je nadaljeval gospod Anton.

Koren mu stopi za hrbet.

»Kaj se huduješ, prijatelj?« je vprašal porogljivo.

»To je liberalizem! Daleč smo prišli s čitalnico!« se huduje poluglasno kaplan.

»Ne boj se, prijatelj! Le poglej jih po dvorani! Se je li katera tvojih ovčic pohujšala? Imenuj jo, pokaži jo!«

Gospod Anton nehote obrne svoj pogled po poslušavcih. Povsodi je videl dolgočasne obraze, s katerih je odsevala le jasna želja, da bi bil kmalu konec temu učenemu govoru.

»No, pa lahko bi se! A kaj to? V čitalnici se kaj takega ne spodobi. Sploh — čemu to predavanje?«

V Korenu se je zbudil duh zanikanja, opozicije. Sam sicer ni bil vesel notarjevega predavanja, ali katerega koli — pa sedaj, ko se je njegov nekdanji kolega in prijatelj Anton oglasil proti, sedaj je bil za.

»Ljudje naj se učijo! Treba nam je več omike, inteligence med narodom. Kaj hočemo brez teh?«

Šepetala sta vse to med seboj, da drugi niti besedice niso umeli; samo koncem je Koren glasneje govoril.

»St! St!« se je čulo od strani.

Lovšev Boštjan je bil zopet vstopil, vedoč, da mora biti kmalu konec govoru in se je v svoji lastnosti kot čitalnični odbornik prijel pravice, pozvati šepetavca k redu.

A sedaj je v istini končal notar. Znano se ni, velja li gromovito ploskanje in odobravanje predavanju, ali končanju; vsem pa je sevala zadovoljnost z lica. Edini gospod Anton je vstal z nejevoljnim obrazom ter šel na drugo stran v gostilniške sobe.

Spredaj pri prvih sedežih pa je vstal koncipist pl. Ruda, nastavil svoj binokelj in ošabno gledal po občinstvu. Sodnik se mu je pridružil ter govoril nekoliko besedic s Hrastovo gospo.

»Čigava je ona gospodična — tam doli pri oknu, z belo rožico v laseh?« ga je vprašal Ruda.

»To je dacarjeva hčerka!«

Ruda je zategnil ustna, a vendar je še enkrat pogledal tja, ker se mu je zdelo, da je tudi tam zbudil pozornost.

Pevci so zopet nastopili in peli »Rožico«.

S tem je bilo delo na odru končano, in pričela se je tombola. V dvorani so stale v malo trenutkih mize, prodajavci tablic so hiteli od enega do drugega, ter z različnimi dovtipi ponujali svoje blago.

»Pri Boletu boš pa ti prodajal!« je dejal Lovšev Boštjan Korenu ter mu stisnil celo kopo tablic v roke. »Ti si že znan ž njima!«

Korenu je bilo to po volji. Bole je mnogo kupil ter velel hčeri:

»Le izberi, Milical!«

»Oh, jaz imam srečno roko!« je hitel Ruda ter vlekkel Korenu karte iz rok, in jih pokladal na mizo.

»Jaz bi Vam pa svetoval, da si sami izberete liste!« je omenil prodajavec živo.

»Zakaj?« vpraša deklica smehljaje.

»Da si boste sami odgovorni za srečo in nesrečo!«

»Ali pa Vi, ker mi take liste ponujate!« vzklikne Milica vesela.

»Oh, jaz sem pa tu le — nekaka usoda,« zavrne Koren.

»Torej boste vendar le Vi odgovorni za mojo srečo.«

»Haha, izvrstno, gospodična!« zakliče Ruda vmes. »Pa pustite to odgovornost meni.«

»Ne, ne,« deje deklica poluresno; »ta usoda — gospod Koren naj odloči!«

Ta je položil več listov pred njo. Sam ni opazil, da se mu je roka nekoliko tresla.

»Semkaj, semkaj, gospod notar!« je klical Bole ter porinil pristopivšemu stol. »Per aspera ad astra — to je lepo, da ste nekaj novega

uvedli v naše veselice — mi potrebujemo prenovljenja in presnovljenja — ali kako pač poje Gregorčič — ?«

»Hvala Bogu, da ga čitaš — sedaj boš pač časih tudi ti kaj novega citiral,« se smeje doktor Hrast.

»Tako, če želiš! Kadar bom tebe ali pa tvojega častitega kolega, gospoda notarja Koprivca, videl v družbi s kako stranko, bom klical z Gregorčičem: »Gorje ti, vbogi kmet, gorje!«

»Pustiva ga v miru, gospod notar!« zavrne s smehom Hrast. »Nocoj se ni varno pričkat s prijateljem Boletom.«

Soproga Hrastova je povprašala po vzroku glasnega smeha, pa vtem je Bole že vabil gospoda Antona k mizi. Ta je bil malo v zadregi; hotel je sesti k družbi, ki se je bila zbrala pri sosedni mizi okrog debele usnjarice. In ko se je ozrl po gospodi okrog Boleta, je rastla njegova zadrega; gosposke ženske družbe ni bil vajen, in tu je videl prvič dozdej neznanu mu gospodično.

»Hvala, hvala!« je hitel in pogostoma se priklanjal; »saj sami nimate prostora.«

»Oh, le sedite brez strahu! Ko boste enkrat — župnik ali dekan — no potem bo že malo sila; sedaj pa brez skrbi!«

Gospod kaplan si ni znal pomagati; še en pot se je ozrl nazaj k družbi, h kateri se je bil prej namenil, a vtem je prisedel k Boletu.

»To je moja hči Milica,« je predstavljal graščak.

Gospod Anton je vnovič vstal ter se malo okorno priklonil mladi deklici.

»Slabo vreme imamo; snega, snega — preveč,« je dejal potem, obrnivši se h graščaku.

»Da, da,« se je namuznil ta; »in vrhutega nam še gospod notar tu predava in pripoveduje, kako bo mrzlo na naši zemlji, kadar se — hvala Bogu, da stoprv čez tisoč in tisoč let — naše solnce ohladi.«

»Hm!« je mrmral kaplan. »To so nevarne hipoteze!«

»Nevarne? Zakaj nevarne?« se oglasi levi sosed duhovnikov, notar Koprivec.

»Jaz tega tudi ne umejem!« se smeje Bole. »Čez tisoč let nas ne bo več zeblo.«

Vsi so se smejali, celo gospod Anton se ni mogel ubraniti veselosti. Toda le za trenutek.

»Zeblo Vas ne bo — a peklo Vas bo morebiti,« je dejal s kratkim posmehom.

Hrast je z nogo dregal graščaka pod mizo; pa to bi ne bilo ustavilo njegove hudomušnosti, da ni zopet pristopil Koren s svojimi kartami.

»Oh, Anton, ti še nimaš listkov! Le naglo izberil!«

Kaplan in drugi so zopet segli po tablicah, in v kratkem je koncipient poprodal vse.

»Glej ga, gospoda Antona, nocoj smo pa menda preslabi!« je šepnila pri sosedni mizi usnjarica svojemu možu na uho.

Ta ni imel časa do odgovora, zakaj rediteljjev zvonec je že naznanjal začetek tombole, in za glasnim vriščem v dvorani je nastala občna tihota in pozornost, ki je vladala skoraj do konca igre. Le tuintam se je kak burkež oglasil z napovedovanjem že oddanega dobitka, ali pa po dvakrat ali trikrat zahteval ponovljenje izžrebanih številk ter tako zbujal občen smeh.

Igra je bila kmalu končana.

Pri Boletovi mizi je bil edini gospod Anton srečen. Dobil je staro, lepo majoliko, katero je bila darovala Hrastova soproga tomboli. Postal je jako dobre volje in z notarjem se pogovarjal o političnem položaju, ne da bi eden ali drugi iskal prepira.

»Vaša usoda je slaba!« je dejal pl. Ruda svoji sosedinji ter ji pomagal spravljati karte. »Zakaj niste mene ubogali?«

»Saj ste Vi celo zase slabo skrbeli!« ga draži Milica.

»Ker sem Vam sreče želel,« je hotel zavrniti koncipist, a družba je vstajala, ker so prirejevali prostor za ples.

Korena ni bilo blizu. Želel je ves čas, da bi Milica nekaj dobila pri tomboli in jezilo ga je, da so drugi pobrali dobitke. Sedaj bi bil rad pristopil k njeni mizi, pa rekel bi ji bil rad tudi

nekaj pametnega, duhovitega; a vedel ni kaj. Naposled se mu je dozdevalo vse to — neumno — najneumnejše pa njegovo ravnanje in ugi-banje. Odšel je na drugo stran v krčmo ter prisedel k adjunktju, ki se ves čas ni bil ločil od svojega piva.

»Se bo li sedaj plesalo?« je vprašal ta.

»Menda!«

Bole in Hrast sta prišla za njim. Hrastova soproga je ostala z Milico v dvorani, ker je bil graščak dovolil hčerki, da pleše, in še dokaj ubrani glasovi borjanske domače godbe so se čuli že odtam sem v zadnjo gostilniško sobo. Tudi sodnik, notar in gospod Anton so se pridružili prej imenovanim, in pričel se je živahen razgovor. Iz prednje sobe pa, kjer se je zbiralo nekoliko učiteljev in nekaj mladih sodnih pisarjev okrog Lovševega Boštjana, je donelo glasno petje; seveda le, kadar je godba ponehala zakaj pevci so bili tudi živahni plesavci.

»Čudno, da našega glavarja ni,« je omenil sodnik. »Snoči je obljubil, da pride.«

»Odpeljal se je v mesto; in šele pozno proti večeru,« deje notar Koprivec.

»Oh! Morda bode vendar istina, kar se že več časa govori.«

»Da ga pokličejo k vladi?« vpraša Hrast. »Vse je mogoče.«

»Tam potrebujejo ljudi, ki umejo in pišejo slovenski,« nadaljuje notar.

»In naš glavar je Slovenec!« pristavi gospod Anton.

»Slovenec? Hahaha, kje si pa čul to bajko?« se oglasi z družega konca mize koncipient Koren.

»Saj nam dopisuje vedno slovenski!« trdi kaplan.

»In to ti je že dovolj? Zato ga smeš že proglašati za Slovenca? In pa novi Medenov valpet, ki zna samo eno slovensko kletev in isto stokrat ponavlja, kadar hoče govoriti z dninarji in delavci — ta je po tvojem tudi Slovenec?«

»Hoho — gospod Koren, ne hudujte se! — In dubiis libertas — in tu imamo tako dvojbeno vprašanje!« se smeje Bole.

»Meni se ne vidi dvojbeno! Za Boga svetega! Ste li že vsi tako ponižni in mehki in — kaj bi rekel, taki berači, da vas z neskončnim zadovoljstvom navdaja vsaka drobtinica, ki pade z bogataševe mize?«

»Sedaj bi pa skoraj mislil, da imate glavarja za bogataša glede slovenščine!« deje zaspanso sodni adjunkt.

»O Vi, Vi ste pravi,« kliče Koren med občnim smehom. »Semkaj v čitalnico zahajate, Slovenec ste rodod, in Slovenca se imenujete — a prej bo še poteklo dokaj vode, preden boste Vi dali slovensko črko od sebe.«

»Vse pojde, vse! Le pretiravati se ne smemo, prenageliti se ne smemo! Kamen do kamena — palača —« meni Bole ter pokliče natakarico in naroči večerjo.

»Da, da, ko bi le hotel vsak vsaj en kamen položiti!« hiti koncipient.

»Pa z narodostjo samo tudi še ni dovolj,« deje malo bolj potihoma gospod Anton.

»Oh, umejem, umejem — tebi je najprej za — vero!«

»Brez vere pogine tudi naša narodnost; — o tem sem prepričan.«

»Dobro, dobro! Da, tebi je vera namen in narodnost deloma sredstvo, deloma pa sport!«

»Tebi pa je narodnost vse: — sredstvo, namen in — sport! Vere pa ne potrebuješ,« se posmehuje kaplan.

»Stojta, stojta gospoda! Omne nimium —«

»Gospod Koren je pa grozen — radikalec,« ustavi sodnik Boleta.

»Pojdiva rajši plesat, gospod Koren!« sili notar.

»Za narod, kaj ne?« vpraša adjunkt zaspano.

»Oh, jaz bi Vam že resnico povedal, gospoda! Pa ta čas pač pride! Le potrpite!«

To rekši izpije poln kozarec piva in vstane od mize. Odhajal je z notarjem.

»Glej ju, glej!« je klical adjunkt za njima; »sedaj gresta v istini plesat — za narod!«

Koren ni odgovoril; zadovoljil se je z zaničljivim pogledom, s katerim je premeril vso smejočo se družbo, in se je povrnil s Koprivcem v dvorano. Tu so se zbirali pari za četvorko. Ruda je vodil Boletovo Milico po dvorani in Koren je takoj uvidel, da sta že obljubljena za ta ples. Hrastova gospa je sedela še v gornjem kotu dvorane poleg davkarjeve soproge, in tja je hitel koncipient. Doktorica še ni bila angažirana in je Korenu na njegovo prošnjo prijazno prikimala.

Plesali so kadriljo jako neredno, zakaj večina trških deklic in plesavcev ni poznala tega plesa. Lovšev Boštjan je bil tu reditelj ter je zapovedoval in vpil na vse grlo, in če mu ta ali oni ni po volji ubogal, ga je prijel tudi trdo za obe rami ter ga pritisnil na pravo mesto. Vsi so bili že privajeni tega in zato ni bilo čuti nobenega ugovora ali upora.

»Kako Vam ugaja naša najnovejša krasotica?« vpraša doktorica svojega plesavca.

»Meni?« ponavlja ta razmišljeno. »Oh, dobro! Prijazna je videti!«

»Samo to?« sili gospa očitajoče.

»No, pa lepa je tudi — ako to želite, milostiva!«

Koren se je veselo smejal pri teh besedah.

»Vi ste grozen človek! Je li še kaj na svetu, kar bi Vas moglo nekoliko zanimati? Saj niste vendar starec — in slepi tudi niste, a če

pride tako lepa, mlada in bogata deklica v našo družbo, pa — i kaj pa vendar mislite sedaj?»

»Ali me hočete oženiti, milostiva?»

»Ne, ne, Vas gotovo ne. Tu bi bilo vse prizadevanje zastonj,« se smeje Hrastova gospa; »no, pa tukaj tega ne bo trebal. Le glejte, novi naš koncipist bi vse premagal.«

Koren se je nehote ozrl po imenovanem in po njegovi plesavki. Stala sta na nasprotni strani toda bolj v drugem koncu dvorane, oba v jako živem razgovoru.

Koncipient je raztegnil malo ustna, kakor človek, ki hoče reči: »Kaj meni mari do tega!« ter plesal dalje po glasnem zapovedovanju Boštjanovem. A ko je došel zopet na svoj prostor, se je moral iznova ozreti po Milici. Jezilo ga je sedaj nekaj; da Milica pleše z onim ošabnežem, da je prijazna ž njim, da se sam ni obljubil ž njo za ta ples, — vse, vse ga je jezilo.

»O svojem potovanju mi še niste ničesar povedali,« je omenila doktorica.

Koren ji začne na kratko pripovedovati, kaj je počel v dnevih svojega dopusta; pa bili so že v zadnjem delu kadrilje, v katerega je vpletal Lovšev Boštjan vedno kake nove podobe.

»Double chain!« je vpil sedaj, in po trikratnem nesrečnem poizkusu je šlo vse v redu. Pri menjanju se je sešel Koren z Milico.

»Oh, usoda, usoda!« je vzkliknila deklica. »Vi mi niste prinesli sreče!«

»In vendar sem Vam jo želel iz vsega srca!«
Rekel je to tako gorko, da se je skoraj
sam prestrašil.

Tudi deklica je za trenutek uprla vanj svoj
pogled. Zardela sta se oba.

»Nesrečna usoda ste —,« je hitela ona
malo v zadregi ter povabila oči.

A vtem ji je že drug plesavec ponudil roko.

Po kadrilji sta šli dami tudi h gospodom
v tretjo sobo; spremljal ji je pl. Ruda. Graščak
je silil domov, češ, kaj bo rekla žena, ki je bila
ostala sama doma; pa še migrena jo je baje
mučila.

»Oh to ne gre, to ne gre! Kdo bo sedaj
odhajal? Do novega leta moraš ostati!« je silil
Hrast.

»Oh, da, da! Samo malo naj še plešem!«
je prosila hčerka. In graščak ni bil trdega srca.
Tudi je sam rad ostajal v družbi. Do polnoči
pa tudi ni bilo več dolgo.

»Pazite, kdo Vam bode prvi ob novem letu
čestital!« šepne Hrast Milici na uho.

»Zakaj? Je li to pomenljivo?«

»Seveda! Dotičnik se gotovo zanima za Vas!«

»Oh, pojdite, pojdite, ljubi doktor!«

»Jaz bom izkušal biti prvi!«

»Jako ljubeznivo, a jaz Vas zatožim Vaši
soprogi — haha! Oh — ne, ne! Ne bom Vas
ne! Le bodite prvi, ako ima to kaj pomeniti.«

Njene temne oči so bile segle pri teh besedah mimo Rude, ki se je igral še vedno z njeno pahljačo ter izkušal ujeti časih kak pogled od nje.

Šli so iznova plesat, in sedaj je bil tudi Koren že tako pogumen, da je večkrat plesal z Milico. Zabaval jo je s tem, da ji je pripovedoval o svojih dijaških letih in o vseučiliščnih burkah, celo o zadnjem potovanju in o svojem domu ji je pravil. Govoril je suho in v kratkih stavkih — brez ognja in brez barv — a vendar ga je deklica pazno poslušala. Vračala mu je z dogodki iz odgojevališča, v katerem je več let prebila, s pripovedovanjem onih vsakdanjih, nedolžnih in vendar humorja polnih spletek in zavijač, kakor se uganjajo po takih zavodih.

Ruda pa se je lotil dacarjeve hčerke, pri kateri je bil takoj zapazil, da hoče koketirati z njim.

Zdajci pa zapoje na odru za zaveso steklen zvon; počasi, skoraj slovesno so doneli njegovi udarci preko plesavcev. Bilo je polnoči, in staro leto končano.

»Veselo novo leto!« je vzkliknil gorko Koren in podal Milici roko.

»Veselo novo leto!« je zavrnila Milica; in stisnila sta si s smehom roke, kakor dva znanca.

»Oh, prepozno, prepozno!« je zaklical poleg njega dr. Hrast, ki je prisopihal od druge strani.

Sedaj stoprv se je domislila deklica njegovih prejšnjih besed, in kri ji je silila v lice.

»Prav se Vam je zgodilo, gospod doktor! Zakaj ne pazite bolje?«

»In kdo je bil moj srečni tekmeč? Morebiti Koren?« je dražil Hrast.

»Le uganite ga!« je zavrnila Milica in hitela Hrastovi soprogi naproti, želet ji srečno novo leto. Tudi pl. Ruda je sedaj pritekel. —

Kmalu po polnoči so se jeli razhajati. Gospod Anton se je bil že dosti prej poslovil, sedaj pa sta odšla Boletova in Hrastova in večina drugih oženjenih. Dvorana se je polagoma izpraznila, a v krčmi je bilo temveč gostov. Pevci so zaseli veliko mizo in v gostem tobakovem dimu, ki je polnil vse sobe, in pri brljavih petrolejevih svetilnah je bilo kmalu težko spoznavati posamične osebe. Glasen vrišč in šunder je vladal povsod in vsak trenutek je zadonela iz njega vesela pesem domačega zbora.

III.

Predpust se je že bližal svojemu koncu, ko so odličnejše Borjane iznenadila nekega jutra na debel rožnat papir tiskana vabila k večerni zabavi pri graščaku Medenu. Fant, ki jih je raznašal, ni imel livreje, bil je navaden vrtnikov pomagač in je, oddavši omenjeni listič, rad malo postal, češ, morda bo tudi zanj kaj odletelo; a vabila so bila tem elegantnejša ter so v običajnem

slogu nemški naznanjala, da se »Meden in njegova soproga častita z vabilom k soirée dansante.«

»Kaj vraga!« je vzkliknil dr. Hrast, prebravši dotični listič, ki mu ga je bil prinesel sel v pisarno.

Koren je pritem vstopil ter nosil enako pismo v roki.

»Ste li tudi Vi povabljeni?« ga vpraša šef.

»Tudi! Pa kaj to pomeni?«

»Ne vem; toda nekaj novega je to vsekako!«

Koren je skrivnostno zmajal z glavo.

»Kaj ugiblujete?« je dejal doktor radovedno.

»Dozdeva se mi, da sem uganil,« zavrne koncipient s smehom. »Ali ne veste, da bomo imeli kmalu volitve? To je vse ad captandam — — — oh, jaz poznam take ptičke!«

Hrast se je nasmehnil.

»Mogoče,« je pritrdil onemu; »a tja moramo vsekako.«

»Jaz ne!« je dejal odločno Koren.

»Kako? Zakaj ne?«

»Ker v nemškutarjevo hišo ne zahajam!«

»A s tem zabavnim večerom vendar politika nima opravila!«

»Jaz trdim, da je tako! In ko bi tudi ne bilo — saj vendar poznate moja načela?«

»Svobodno! A jaz bi mislil, da je prav z našega stališča umestno udeležiti se te veselice — in čimveč nas bo tam, tembolje — toda — kakor Vam je drago; Boletovih in drugih se nadejam!«

Doktor je govoril to brez posebnega namena ter pregledoval akte pred seboj. Tudi Koren se je obrnil, da odide. A ko je čul imenovati Boletove, mu je zastala noga; hotel je še nekaj povprašati, pa po kratkem premisleku je odšel.

Zunaj v svoji sobi je še enkrat razgrnil vabilo in čital poluglasno dan in uro napovedane veselice.

»Na pustno nedeljo torej!« je šepnil in položil rožnati listič v svojo miznico.

Nepričakovana vest o veselici pri Medenovih se je bliskoma razširila po trgu. V stalni krčmi uradnikov, kamor je zahajal tudi Koren, nocoj ni bilo o drugem govora, in ker so bili vsi povabljeni, se je čulo tudi le laskavo odobravanje te nove Medenove misli. Celo podrobnosti pričakovanega zabavnega večera so bile že znane. Tako je poštar vedel, da je Meden naročil vojaško godbo in dve imenitni kuharici iz mesta. Tudi o polzenjskem pivu in renskem vinu in na posled o šampanjcu se je govorilo. Zadovoljnost je vladala povsod, le eno vprašanje ljudem ni dalo mirovati, namreč: »Kaj to pomeni? Čemu to?«

In tu je bil vsem dan dušek, da navzlic težko pričakovani zabavi in poleg svoje zadovoljnosti izpuste nekoliko zlobnih ali zlovoljnih opazek.

»Radoveden sem, bo li kaj oficirjev iz mesta —« je šepnil davčni nadzornik sosedu pl. Rudu na uho.

Ta ni izpremenil lica, kakor bi ne umel, kaj tiči za to opomnjo.

»Lepo bi bilo; potem oblečem tudi jaz svojo uniformo.«

»Ste li rezervni častnik?« vpraša adjunkt.

»Seveda, pri dragoncih!« zavrne oni samosvestno.

»Meden vendar ni tako — umazan in skop, kakor pripovedujejo;« omenja sodnik.

»Bodemo videli!« hiti notar Koprivec, ki je bil v vseh stvareh nekoliko skeptičen.

Tako so besedovali ves večer.

Koren je molče sedel poleg in pušil smotko.

»Ali Vi niste povabljeni?« ga je vprašal potihoma poštar.

»Da, da — tudi!«

»Oh!«

»Se Vam li to dozdeva čudno?«

»O ne, ne! Pa le — ker tako tiho tu sedite!«

»Plesal vendar ne bom že prej od veselja, ako me kakov Meden povabi na obed?«

Poštar je umolknil, zakaj bil je jako miroljuben mož ter se je največ prepiral s svojimi hlapci.

»Oh, gospod pl. Ruda — Vi boste pa zopet Boletovo krasotico vzeli v izključno posest!« se je šalil sodnik.

»Kotiljon je že moj in prva kadrilja! Danes sem bil na Drenovem,« je kričal oni. Nehote je

uprl svoj pogled ob dolgi mizi tja v drugi konec, kjer je sedel Koren.

Ta je grizel konec smotke in iskal žveplenic, ki jih je bil adjunkt predse postavil in jih mehanično prebiral.

»Čestitam!« je dejal sodnik.

»Ko bi ne bila tako mlada!« je omenil adjunkt.

»Zakaj? Gospod koncipist še lahko čaka!« se je oglasil Koprivec.

Iz vseh opazek pa je vsak lahko čutil porogljiv naglas, edini koncipist menda ne.

Sredi pogovora je nekdo predlagal, da se napravi tarok, in kmalu potem so začeli nekateri igrati. Adjunkt pa se je šalil s točajko in Koren mu je pomagal.

Bilo je že blizu polnoči, ko sta se Koren in notar Koprivec vračala domov. Stanovala sta v isti hiši.

»To Vam je gizdalin, ta koncipist!« je omenil Koren pred vežnimi vrati.

»Pa jaz bi še stavil, da bo Boletov zet!« zavrne notar.

Iz Korenovih ust se je izvil kratek, hripav glas, ki ni bil ne smeh, ne beseda, niti pritrjujoč, niti odrekujoč.

»Kaj menite?« je vprašal notar in globoko zazeval.

»Jaz — nič! Mrzlo je!«

Vtem je zapiral koncipient vežna vrata.

»Ali pojdete k Medenu?« je opomnil Koprivec na stopnicah.

»Ne vem!«

»To se pravi, da pridete!«

Ločila sta se na temnem mostovžu in odšla vsak v svojo sobo.

Na pustno nedeljo zvečer je bilo živahno gibanje na gladki, debelo s snegom pokriti cesti ki je tekla iz Borja do četrte ure oddaljenega Medenovega gradiča. Vsak trenutek so pridrdrale odprte sani, in tenak glas kraguljcev, ki so viseli ob konjih, se je razlegal daleč po raztegnjeni dolini. Trije, štirje vozniki, kolikor jih je premogel trg, so imeli nocoj dovolj posla, zakaj nihče ni hotel peš priti, in ako so trije ali štirje seli na voz, tudi račun voznikov ni bil velik za posameznika. Okrajni glavar in njegova soproga sta se peljala skupaj, in ko se je voznik zopet vrnil, je naložil pri čitalnični krčmi sodnika, adjunkta, notarja in pl. Ruda. Prav, ko so že konji potegnili sani, je prisopihal Koren.

»Jaz sem že mislil, da Vas ne bo!« je klical Koprivec. Koncipient je naglo sedel poleg voznika: na drugi strani pa se je tiščal notar. Oni trije so balansirali zadaj.

Po kratki vožnji so ugledali pred seboj razsvetljena okna Medenovega gradiča, in ko je ustavil voznik svoja konjiča pred velikimi vrati,

je pritekel hlapec pomagat gospodom s sani, dva druga pa sta svetila z baklami. Nekoliko korakov proč je stala cela gneča gledavcev, domačih hlapcev in deklin, ki so si šepetali razne opazke o prihajajočih ter klopotali z zobmi ob hudem mrazu. Po veži in po stopnicah je bilo vse zeleno. Oboki so bili prepreženi s smrečjem, ob straneh so stala drevesa iz cvetličnjaka, in v vsakem ovinku je brlela svetilnica. Zgoraj v prvem nadstropju na mostovžu je pričakoval graščak Meden svoje goste, opravljen v frak in na rokah rumene rokavice in pokrit z visokim svilenim klakom. Mož je bil že malo starikav, dokaj trebušnat in debeli vrat mu je silil izza ozkega, trdega vratnika. Z nenaravnimi pokloni je pozdravljal prišelce in jim stiskal roke; govoril je malo in tem urneje hodil prihajajočim gostom odpirat vrata v sobo, kjer jih je sredi došlih gospe pričakovala in pozdravljala njegova soproga.

»Prosim, prosim, gospod sodnik!« je hitel Meden in tiral ogovorjenega k vratom; adjunkt in koncipistu je stisnil roke, Korena in notarja pa le površno, a vendar prijazno pozdravil. V sobi je bilo še malo gostov, največ uradnikov iz Borja; pa kmalu so se sobe polnile. Prišlo je tudi nekoliko gospodov iz mesta, med njimi trije oficirji. Tudi Bole s svojo soprogo in Milico se je pripeljal. Družba je bila silno raznovrstna ali raznobarvna, in zato iz početka tudi živahna

zabava ni mogla prodreti. Vse je le bolj šepetalo in boljši znanci so se stiskali skupaj. Gospe so zlasti ogledovale graščakinjo, soprogo Medenovo. Bila je opravljena v težak siv brokat in semtertja je nosila po krilu pripete šopke svežih sneguljčic. Ta oprava je čudno pristovala njenim svetlim, plavim lasem, a prav ker se je videlo vse bolj enotno in skromno, je vplivala celota zmagonosno na gledavca.

Sedaj se je pripeljal tudi dr. Hrast s soprogo svojo. Elza, Medenova soproga, je pozdravila oba jako prijazno in doktorju tudi stisnila roko. Boletova in Hrastova družina je zasela kot v dvorani poleg sobe, kjer je sprejemala graščakinja goste; poleg njih na nizkem odru pa so godci, vojaki, pripravljali svoje gosli.

»Nekoga menda še pričakujejo,« je omeni Bole, prišedši od druge strani h gospem.

»Koga vendar? Jaz skoraj nobenega znanca ne pogrešam in tujcev je tudi že nekoliko,« zavrne Hrast.

Vtem je prišumela Elza mimo.

Bila je lepa žena; lepša nego prej deklica, in ona mirna samosvest, ki je prej le časih zasijala iz njenih modrih oči, je bila razlita preko bledega, polnega lica. Le oko je bilo nemirno.

»Baron Jablonski je obljubil, da pride nocoj,« je dejala, obrnivši se k Boleški; »čudim se, da ga tako dolgo ni; a mrzlo je in sneg, ta sneg — —«.

»Baron Jablonski?« je ponavljal Hrast, ki je stal poleg. Vprašal je to z vidnim čudenjem, a takoj mu je bilo žal, da je isto pokazal.

»Ste li že dolgo znani z njegovo rodbino?« je omenila Boleška, ki je bolje vedela prikriti svoje čudenje.

»Obiskal nas je pred kratkim, in tudi midva sva bila že v Grobljah pri njem.«

Hrast je pri teh besedah jel gledati po dvorani; spomnil se je nehote Korena in pogovora ž njim o priliki, ko sta prejela povabilo na ples k Medenovim.

V prvi sobi se je gnetlo nekoliko oseb, in Elza se je ozrla tja.

»A tu bode! Res je,« je dejala skoraj bolj naglo, nego je sama hotela ter odšla novim gostom naproti.

Hrast je nekoliko potipal Boleta.

»To pa vendar nekaj pomeni, prijatelj! Jablonski — in tukaj . . .«

Vtem je prišel Koren urno iz prve sobe mimo doktorja.

»Kaj sem Vam pravil?« je šepnil potihoma, a vendar je bilo nekoliko srditosti v tem vprašanju.

»Kaj?« je ponavljal Hrast, akoravno je vedel, kaj misli Koren.

»Da je vse humbug, političen humbug, in mi smo okvir, statisti, klovni, bedaki . . .«

Bole se je glasno zasmel, da so celo gospe pozorno pogledale.

»Kaj Vam je, gospod Koren?« je vprašala Milica in s pahljačo zakrila pol obraza.

Da bi bil kdo drugi stavil to vprašanje Korenu, gotov bi mu bil srdit odgovor; tudi sedaj se je v koncipientovih očeh posvetilo nekaj, blizu kakor »Vi tega ne umejete«. Pa premagal se je. »Nič, nič!« je dejal naglo.

Sedaj se je tudi Hrast nasmehnil. To je pa mladega moža še bolj razburilo.

»No, če pač hočete vedeti« — je povzel zopet besedo, »povem Vam pa lahko — saj se ne bojim nikogar. Vidite gospodična, danes smo tu vsi — ščinkavci, vrabci — ali kar hočete — Meden in tisti oholi baron grobeljski — ta dva pa stavita nocoj zanke naši neumnosti. Glejte, volitve so pred durmi, in nocojšnji ples — vsa veselica, vse je le za to, da se pripravlja in gladi pot Medenu, nemškutarju Medenu.«

»Pst, pst! Ljubi moj Koren!« je hitel Hrast. — A oni je že odhajal.

»To je fantast!« je dejal resno Bole. »Pa pojdiva pozdravit barona! A, glej zeta je tudi pripeljal s seboj!«

»Oh, ta ti je tepec!« je šepnil doktor.

»Pa zet Jablonskega — in to je nekaj!«

Baron jima je prihajal nasproti; spremljal ga je Meden, ki se je držal, kakor bi bil zrastel za celo ped. Jablonski je prijazno

pozdravljal in odzdravljal na vse strani, a lastni mu oholi izraz ni izginil z njegovega lica. Zet njegov pl. Gorski pa se je bil pridružil oficirjem ter od daleč ogledaval dame, sedeče ob dolgih stenah dvorane.

Ples se je kmalu pričel, in veselica se je vršila po napovedanem sporedu. Iz početka ni bilo prave zabave; razni, po nekoliko jako različni elementi so se polagoma spojevali, skoraj težavno, a godba, izvrstno Medenovo vino in izborni buffet so pospeševali dobro voljo.

Pl. Ruda je bil nocoj v zadregi. Prvo kadriljo je plesal z Boletovo hčerko in kotiljon je bil ž njo gotov; a njega je zdaj mnogo bolj zanimala najkrasnejša gospa nocojšnjega večera — Elza. Tekmoval je pri njej z vsemi drugimi, zlasti s častniki tako, da je celo zaspani adjunkt zapazil izpremembo ter sodniku razodel to novost — kakor se je izrazil.

»In Vi, kaj pa Vi?« ga je vprašal ta nagajivo.

»Oh — prestara, prestara!«

»Oh, Vi ste lisjak!« se je smejal sodnik.

»Pa tisti — ki je grozdje ogledaval!« pristavi notar.

»Pivo je izvrstno!« je mrmral adjunkt ter odhajal k buffetu.

Celo Koren je polagoma pozabil prejšnjo jezo, in čimbolj je jel Ruda zanemarjati Milico, tembolj se je je lotil on.

»Ste se li že potolažili?« ga je vprašala med plesom.

»Ste me li umeli prej?« — Deklica ni takoj odgovorila.

»Da govorim odkrito« — je dejala potem ter uprla pogled vanj, »nisem Vas prav umela. To vem, to je bilo videti, da se menda Medena in barona — bojite?« je pristavila s smehom.

»Bojim? Oh, ne, nikakor ne! Jaz se nikogar ne bojim — a te ljudi sovražim, iz vsega srca jih sovražim, in to plavolaso Nemko, in vso to sodrgo — odpustite, jaz bi tudi ne bil prišel sem, ako —«

Tu se mu je strastni govor ustavil. Ponehal je bolj plesati ter postal s plesavko blizu sredi dvorane, krog nje pa so se vrteli drugi v burnem rajanju. »No, — zakaj: »ako?« je hitela deklica.

Koncipientu je silila kri v lice. Bil je res pogumen, brezoziren mož, ki je rad povedal vsakemu svoje, in nikdar prikrival niti sovraštva, niti prijateljstva, bodisi komurkoli; a sedaj vendar ni našel besede. Sam sebi je bil hotel utajiti, da je le zaradi Milice prišel k Medenovim, sedaj pa ga je ob njenem vprašanju nekaj sililo, da se ji izpove, a z druge strani ga je bilo zopet sram. Molčal je in izpodbude iskal v njenih očeh. Toda deklica je menda instinktivno čutila, kaj se godi v njegovih mislih, in se ni ozrla nanj, niti ponovila svojega vprašanja.

Ko je pripeljal svojo plesavko nazaj k njeni materi, je sedela tam Elza.

»Oh, gospod doktor Koren!« je dejala jako prijazno ter mignila s pahljačo na prazni stol poleg sebe. »Kako je to, da Vas nikdar videti ni; drugi gospodje prihajajo k nam, a Vi ste — kaj bi rekla — tako ponosni —«

Smejala se je tako prijazno, obenem ko-
ketno, da Koren izprva ni vedel odgovora. Sedel je poleg nje — zakaj Milico je bil odvel že drug plesavec, in Boleška se je zabavala z glavarjevo soprogo — ter se izgovarjal, koliko ima posla, in malo časa.

»Seveda poleti — Vaš krasni vrt — a pozimi — milostiva —«

»Pridite vendar na črno kavo; — nekateri gospodje nas obiskujejo!«

»Ako dovoljujete?«

»Vi se nocoj mnogo zanimate za to malo črnooko krasotico — haha, ljubi doktor, jaz imam izvrstno oko!«

Zakrila je pri teh besedah svoje lice s pahljačo proti drugim ter obrnila se napol h koncipientu — zaupljivo in nebrižno, kakor k staremu prijatelju.

Moral se je ozreti v njo, v njeno blede, lepo lice, in na belo, polno ramo, s katero se ga je skoraj dotikala. Koren ni bil več mladenič; kadar je občeval z Milico, se ga je polastila sicer, kakor je sam čutil v veliko svojo

nejevoljo, neka otročja, mladeniška okornost in bojazen; — tej ženi nasproti pa nikakor ne. Znan je bil že dolgo z njo, čeravno le bolj površno; govorilo se je mnogo o njej v trgu in povsodi, kjer se je je kdo domislil; vse to pa je storilo, da se je zdela vsem zanimiva, a vendar je vsak mislil, da jo sme in more nadzirati. Tako tudi Koren. — Glede ženske lepote pa on tudi ni bil slep.

»Motite se, milostiva! — Hvaležen Vam pa moram biti o Vaši pozornosti —«

»Oh, ne tajite in tudi tako zlobni ne bodite!« ga je karala Elza.

»Zloben? Nikakor ne, ampak odkritosrčen!« Mahnila je nalahko s pahljačo proti njemu.

»Da bi bilo to, zaupali bi mi bolj; pa seveda vi vsi v trgu nas gledate malo od strani, in zlasti jaz, jaz sem marsikomu na poti. Ni li istina?«

»Milostiva!«

»Tudi Vi ste takšen! V meni gledate le Nemko, sovraženo in sovražno Nemko — le pritrдите mi, gospod Koren!«

Smehljala se je pri teh besedah; a koncipient je bil v silni zadregi.

Povsodi drugod in vselej bi bil rekel »da!« ako bi bil kdo drugi to izjavil; morebiti Elzi sami bi bil pritrđil v drugih okolnostih. Sedaj pa je dihal tanki vonjavi parfum, s katerim je polnil

zrak vsak migljaj njene pahljače in pred seboj je videl krasno ženo.

»Vse to mi je znano! In zato, vedite, gospod Koren, zato se tudi bojim, priti v Vašo čitalnico. Kako bi me pač pogledali?«

»Saj ste že bili!« hiti on, vesel, da more izpregovoriti besedo.

»Pa tedaj je bilo vse drugače! Tedaj še nisem bila — soproga Medenova.«

»Pa Vaš gospod soprog je vendar tudi prihajal!«

»Da, da, a sedaj sva oba menda drug zaradi drugega izgubila pravico prihajati k vam.« — Koncipient je zavrnil z roko.

»Ne, ne, dovoljajte, da izgovorim. Prej, prej ste se še veselili, ako se Vam je kdo pridružil ob priliki čitalniških veselic, ko Vas je bilo manj; ko še vsi uradniki niso hodili tja; sedaj pa izbirate — in prav tako; — pa nekoliko tesnosrčni ste vendar!«

»Motite se, milostiva gospa!« je dejal Koren ognjeno; »le pridite, le stopite v naše društvo in uverili se boste, da so ti predsodki na Vaši strani.«

Koncipist Ruda je v tem trenutku prihitel ter odvel Elzo k plesu.

»Bodemo videli!« je dejala še naglo in smehljaje svojemu sosedu.

Pri kotiljonu je stal Koren z drugimi gospodi ob vhodnih vratih ter gledal ples. Ko

so volile dame, je premišljeval, bode li prišla Milica ponj in poleg nje se je domislil tudi Elze. Namesto običajnih papirnih redov so delile plesavke raznobarvene trakove. Koren je dolgo čakal, a nobene ni bilo k njemu, zakaj tudi prej se sam ni bil mnogo pobrinil za ples. A prva je prišla Elza ter mu pripela s pomenljivim smehljajem bel trak na prsi.

»Bell!« je omenil on, položivši ji roko okoli pasu, ne da bi pomislil, kaj hoče s to opomjo.

»Seveda! Rdečega Vam bo prinesla ona črnooka. Saj to vendar želite?«

Ko se je obrnil k vratom, je stala Milica pred njim in mu res pripela rdeče znamenje. A sama se je malo zardela pri tem delu. Plesala sta dvakrat po dvorani, a on ni našel besede. Molče jo je privedel na njen prostor, molče se priklonil in odšel.

V sobi, kjer so starejši gospodje kvartali in pušili, ga je srečal Hrast.

»Ste li še tukaj, dragi moj Cato?« se je šalil doktor; »jaz sem mislil, da ste že zdavnaj ubežali nevarnim zankam in zapletkam — političnim namreč! Haha! Druge so Vam pa morabiti po volji?«

Danilo se je, ko so jele sani s trudnimi Medenovimi gosti dričati zopet proti trgu. Tudi naši znanci so se stisnili zopet, kakor ob prihodu, na sanke, samo Rude je zmanjkalo. Sedel

je še gori pri oficirjih s pl. Gorskim vred in igral ž njimi makao.

»Prijetno je bilo!« je dejal sodnik in se zavil tesno v svoj kožuh.

»Da, da, izvrstno pivo in — šampanjec!« je pritrdil adjunkt.

Notar Koprivec je dlesknil z jezikom in vžigal smotko, ki jo je bil pri odhodu vzel s seboj.

Koren pa je sedel poleg voznika in molčal. Razni, neumljivi čuti so ga obhajali, in ko je zrl predse na belo, v jutranjem svitu blestečo planoto, po kateri je vstajala lahka, prozorna meglica, se mu je zdelo, da vidi še pred seboj razkošno podobo graščakinje, in potem zopet se mu je vsiljeval spomin na Milico in njene temne oči in njen nedolžni, zaupljivi govor. Nehote je segel z roko na prsi, ima li še tam rdeči trak — a čutil je dva — in tu se mu je zdelo zopet, da mu zveni na uho zapeljivi glas: »Obiščite nas vendar!«

Zveneli pa so le tanki kraguljci na vratovih konjičev; na vzhodu se je žarilo nebo, z velikih topolovcev ob cesti pa so vstajale vrane v gostih tolpah in letale nad belo ravnino.

IV.

Minilo je več tednov. Debeli sneg je bil že davno skopnel, in cvetje, ki je lezlo polagoma iz mehkih tal po solčnih brdih krog Borja, je oznanjevalo pomlad. Davčni nadzornik, ki

je bil strasten hribolazec, je bil prinesel že zeleno bukovo vejico v svojo pisarno, in gospod Anton, ki je rad zgodaj vstajal in ob jutranjem izprehodu molil svoj brevir, je trdil popoldne v čitalnični krčmi, kjer je pil navadno kozarec piva, da je čul že dvakrat kukavico.

»Ste li imeli mnogo denarja v žepu?« je vprašala krčmarica.

»Nič, prav nič!«

»To je slabo! Sedaj ga vse leto ne boste imeli!« je trdila ona.

»Oh, vem da ne!« se je smejal kaplan.

V vsem življenju in kretanju v Borju ni bilo posebne izpremembe, edini pl. Ruda je bil nekoga večera prinesel v krčmo vznemirjujočo vest, da je bil glavarjevo soprogo ob belem dnevu sredi trga napadel sirov zločinec.

»Kaj, kaj, kako?« je klical sodnik, ki je sedel pri večerji, in celo zaspani adjunkt je odložil svojo smotko in strmel v koncipista.

Ruda pa je obenem položil revolver na mizo in trdil, da nikdar ne pojde več brez orožja iz hiše.

»A kaj se je zgodilo?« je silil sodnik.

»Glavarjeva soproga se je izprehajala s svojim pinčem po trgu, saj jo poznate, to ljubeznivo živalco, ki nikomur še ni žalega storila; in na trgu je povohal ubogi pinček v prodajalnico mesarjevo — saj ga poznate tudi tega siroveža — in ta zlobnež je vrgel nož za

peskom, da je komaj utekel. Glavarjeva gospa je omedlela zaradi tega napada — verujte mi, gospoda, brez revolverja ne grem na ulico. To ljudstvo, to prebivavstvo je presirovo.«

»Pa to vendar ni napad na gospo!« je omenil sodnik.

»Sirovost je, ako ni napad!« se je hudoval Ruda.

»Jaz bi tistega pinča tudi brcnil, ako bi se mi približal!« je omenil adjunkt in vžigal smotko.

»Lepa varnost je to!« deje porogljivo koncipist in trka ob svoj revolver.

»Položite tisto orožje v stran, dragi moj, potem bomo bolj varni, zakaj meni se zdi, da je nabito,« se posmehuje adjunkt.

Drugi so se smejali, in Ruda je, akoravno malo nejevoljen, slušal in obesil revolver na steno.

»Ali bo glavarica morebiti tožila zaradi žaljenja časti?« vpraša notar z zlovoljnim naglasom.

»Časti svojega pinča!« pristavi Koren, ki je dosedaj mirno poslušal pogovor.

Ruda bi bil jezno zavrnil, ko bi ne bil sodnik preprečil daljšega zabavljanja z opomnjo:

»Stojte, gospodje! Nekaj novega, kaj pa bo z volitvami? Razpisane so in v štirih tednih jih imamo. Kdo bo kandidat?«

»Kje? Pri nas? Kandidatov dovolj, a kaj pomaga, ker ne volimo sami, in ker ne moremo imeti svojega,« trdi davčni nadzornik.

Ruda je ponosno gledal po družbi, notar Koprivec pa je pobesil oči.

»Volite, kogar hočete, meni je enako! Volit itak ne pojdem!« se odreže adjunkt.

»Lep narodnjak!« vzklikne Koren.

»Eh, pojdite se solit, dragi moj, s svojim narodnjaštvom! Slovenska pisma napravljajte in slovenske vloge, dejansko, dejansko pokažite — ne pa s takimi puhlimi frazami,« ugovarja malo razdraženo sodni adjunkt.

»Da nam jih boste kar vračali, kaj ne?«

»Le poizkusite!«

»Da bi vaju vrag! Že zopet sta si v laseh!« je hitel sodnik. »Govorita vendar enkrat mirno, pametno! No, tu prihaja še tretji — zdaj se bodo pa sprijeli!«

Zadnja opomnja je veljala gospodu Antonu, ki je bil v tem trenutku vstopil. Prihajal je redkokrat zvečer, in zato so ga pozdravljali nocoj vsi z glasnim čudenjem.

»Ej, kaj boste povpraševali,« jih je zavračal in sedel poleg Korena ob konec mize. »Treba je vendar, da pozvem kaj novega — časi; saj ste vsi polni — novic, gospodje!«

»Aha, gospoda Antona že tišče — volitve!« se smeje adjunkt.

»Gotovo ste že izbrali kandidata?« hiti mladi duhovnik.

»Seveda! Naš gospod adjunkt ima največ upanja!« se roga Koren.

»Tiho, tiho nič zabavljanja!« se oglasi sodnik. »Dobro da ste prišli, gospod Anton! Jaz bi v istini želel, da se zgovorimo o kandidatu — brez šale, gospodje, stvar je resna in zadnjo besedo imamo mi; zakaj bi torej ne govorili?«

»Pametna je taka, gospod sodnik!« pritrjuje kaplan; »naš trg je velik in bo odločeval glede večine, ako postopamo složno. Izberimo si svojega moža in naznanimo ga osrednjemu odboru; saj nas ne sme prezirati!«

»Tudi jaz tako sodim, gospodje! Toda z vlado je treba nekoliko dogovora;« omeni pl. Ruda.

»Aha!« se oglasi Koren. Edini adjunkt se mu je malo namuznil, drugi pa so se vedli, kakor bi ne bili čuli tega vzklika.

»Jaz bi dejal, da pride to pozneje, gospod koncipist!« oporeka notar.

»Kakor Vam drago!« odgovori oni zbadljivo in potegne rame kvišku.

»To ni naša stvar! O tem naj ukrene osrednji odbor, gospodje!« povzame zopet sodnik besedo. »Oglejmo si malo okoli! — Koga bomo kandidirali? Drugod nam ni treba iskati, jaz bi dejal, da se tudi pri nas še kdo najde, ki bi nas v deželnem zboru pošteno zastopal. Tu nam je treba novih cest, novo šolo bomo zidali, in povodnji, povodnji tam doli v drenovski dolini bo treba zabraniti. In naposled — ne pozabite železnice! Deželni zbor bo imel važno besedo o

njej, torej pazimo, da dobimo zastopnika, ki pozna naše razmere.«

Koren je pod mizo drezal z ного soseda svojega, gospoda Antona. Vsi so čutili, da so sodnikove besede nekako kandidatski govor, a misel na to jih ni mogla ogreti.

»Pa liberalec ne sme biti!« vzklikne kaplan.

»Sedaj smo vsi klerikalni, ljubi moj!« se smeje adjunkt.

»In naroden, odločno naroden mora biti!« se oglasi Koren.

»Sedaj smo vsi narodni!« pristavi zopet adjunkt.

Razen Korena in kaplana se je smejala vsa družba.

»Kandidirajte Vi, gospod sodnik!« omeni davčni nadzornik, ko je bila veselost nekoliko ponehala.

»Oh, kaj pa mislite! Časa ni, časa, in kaj bom jaz?« A govoril je tako, da so vsi čutili, da ne odbija onega predloga.

»Ali pa gospod notar!« je nadaljeval nadzornik hladnokrvno.

»Haha!« se je oglasil Koprivec s posiljenim smehom, ki ni dejal niti »da«, niti »ne«.

»Gospodje, jaz se čudim, da se ne spominjate moža, ki mu vendar gre v prvi vrsti poslanstvo našega okraja,« vzklikne zdajci Koren. »Ste li pozabili doktorja Hrasta? Jaz vsaj ne vem

sposobnejšega poslanca za nas! Ali ve kdo boljšega?»

»Ne vem, kako bo ž njim?» deje sodnik; »pri nas pač, pri nas — toda drugod se mu bodo ustavljali.«

»Duhovščina se ga bo branila,« pritrди gospod Anton; »preliberalen je!«

»In malo preradikalen!« pravi Ruda.

»A, tako! Potem pa volite glavarjevega pinča, ki reprezentira javno varnost — ali pa tebe, dragi Anton moj! Živel!«

»Živel gospod Anton!« pritrди adjunkt in privzdigne svojo čašo.

Kaplan ni bil razžaljen.

»Kaj bi bil jaz slab kandidat?» je klical med glasnim smehom drugih. »Toda, stojte gospodje, jaz vem boljšega. Radoveden sem, kaj porečete o njem. Tudi on pozna naše razmere, kakor mi, in jaz stavim, da ga bodo vsi tržani radovoljno sprejeli!«

»Kdo, kdo je to?» je klical ves krog.

»Meden, graščak Meden!«

Učinek teh besed je bil skoraj dramatičen. Sodnik in notar sta plašno in strmeč pogledala govornika, adjunkt se je glasno zagrohotal, in davčni nadzornik je tako naglo segel po svojem kozarcu, da ga je prevrnil in izlil pivo po mizi. Koren pa je planil kvišku ter zagrabil soseda Antona za ramo. Edini Ruda je mirno pušil

svojo cigareto, kakor bi mu ta kaplanova misel ne bila nova.

»Meden! Si li z uma — kajli?« je vpil Koren. »To je nemškutar, najodličnejši nemškutar v trgu, in — in« —

Hotel je pristaviti: — »njegova žena« — a umolknil je zadnji hip.

»Kdo pravi, da je nemškutar?« ugovarja kaplan. »Ali ne prihaja v našo čitalnico? Seveda, ne vselej, pa tega ne more nihče zahtevati. A kadar more, pa pride!«

»Ta prokleta čitalnica! Torej ta bo še legitimacija vsakemu, kar se tiče narodne zavesti — kdor je le enkrat vteknil svoj nos vanjo? Oj, prijatelj — s tem kandidatom se pojdi solit! Dokler bom jaz v Borju le še z mezincem migal, toliko časa ne bomo volili nemškutarjev!«

»A jaz trdim, da je Meden naroden!«

»Ako se je nocoj prelevil! Ne, ne, ljubi moj kolega, pusti take burke!«

»Jaz govorim resno, gospodje. Meden bo pristopil narodnemu klubu, in — duhovščina je tudi zanj!«

»Vlada se mu gotovo ne bo protivila!« deje oblastno Ruda.

»Torej imamo tu že — dognano stvar! Oh, stojte, gospodje, preko nas ne boste hodili!«

Pri teh besedah je koncipient srdito trkal s kozarcem ob mizo.

»Jaz tudi mislim, da to ne gre kar tako — brez nas!« se oglasi notar. »Treba bo vendar sklicati volilni shod!«

»Le skličite ga!« se posmehuje Anton.

»Meni je Meden — kakor kakšen drugi,« deje sodnik; »a pravilno bo vendar vprašati volivce, tržane.«

»Saj jih bomo!« kliče Koren.

»To bo izvrstno! Malo zabave vendar! Haha!« se oglasi adjunkt. »Radoveden sem, kakov bo kandidatski govor Medenov!«

»Vse za vero, dom in cesarja, bo dejal in dovolj bo! Oj, le počakaj, dragi prijatelj Antonius, jaz ti že zmedem spletko tvojo. Naših tržanov še ne poznaš! Kako lepo ste to izumili, in gospod koncipist tudi ve nekaj o tem — ali ne?«

»To je vendar naša dolžnost, gospod Koren!« je omenjal pl. Ruda samosvestno.

Navzlic perečemu vprašanju vendar zabava ni mogla več v tok. Vsi so postali jako redkobesedni. Prvi je vstal Koren in ž njim vred notar Koprivec, in oba sta se hladno poslovila pri družbi.

»Jaz sem že slutil, da nekaj nameravajo! Zadnjič na plesu pri Medenovih sem Vam omenil nekoliko o tem. O to so lisjaki! Hrasta se boje in ga hočejo izpodriniti, in zato se zavezuje ta kaplan z nemškutarji in na drugi strani z našo skrivnostno, nepreračunljivo vlado!« je šepetal Koren zunaj na cesti.

»Da, da,« je odgovarjal notar. Korakala sta po trgu proti Hrastovemu stanovanju.

»In vsak bi bil rad — kandidat!« deje vnovič Koren. »Haha!«

Notarjev posmeh je bil zopet takšen, kakor prej v krčmi, ko mu je nadzornik ponujal poslanstvo.

»Hrasta se boje! To je gotovo! Pa ne zaradi liberalstva; saj dobro vedo, da je to votel strah, ki ga tudi zunaj nič ni. In kaplan itak zna, da hodi naš doktor tolikokrat v cerkev, kakor kakšen drugi tržan; ta je bosa — z liberalstvom! Ugovori prihajajo od drugod — oh, jaz poznam naše razmere — vedite, dragi, naši karpi se boje ščuke, in doktor Hrast bi bil taka ščuka med našimi poslanci. Odtod izvirajo tudi vsi ugovori! Oh, ubogi rod slovenski! Kadar si bomo malo oddehnili od pritiska trde nemške pete, nas bo pa tiščala svoja domača samoljubnost, lenoba in zavist in ona grozna domišljavost — češ, saj ga ni boljšega od mene! In tako nimamo nič višjih vzorov, narodnost je le sredstvo, namen pa svoja korist. Pa vsi ti naši gospodje? Le pogledjte jih! Sodnik bi bil rad kandidat — pa je li naroden? In kaplan? Naroden je, pa danes mu ni za narodnost, nego da prodere njegova stranka! In Meden? V štirinajstih dneh bo mož tako proslavljen, kakor bi bil sam slovenski rešenik, pa Vam ne more slovenskega stavka pravilno napisati. Pobil in proklet bi jih vse te ničemurne, samoljubne —«

»Ej, kaj se boste jezili, prijatelj! Svet je takšen, in če se hočete bojevati ž njim, ugonobili Vas bodo prav ti, ki se jim sedaj grozite!«

Postala sta pred Hrastovim stanovanjem. Gori v odvetnikovi pisarni je še gorela luč, in Koren gre k njemu naznanit mu, kar je pozvedel nocoj v krčmi.

V.

Pogovor med doktorjem Hrastom in njegovim koncipientom je bil jako živahen in dolgotrajen. Koncem je napisal odvetnik dolgo pismo, in Koren je prejel nalog, nesti isto drugo jutro k Boletu na Drenovo in mu tam tudi ustno poročati o položaju. Hrast pa se je moral v opravkih odpeljati k sosednjemu sodišču, a do večera se je hotel vrniti in potem ukreniti v soglasju z Boletom, na katerega se je povsem zanašal, o nadaljnjem postopanju. Početkom odvetnik sam ni mnogo mislil na poslanstvo; a upor in nasprotstvo, ki se mu je sedaj napovedalo, ga je dirnilo in izpodbudilo, da je hotel delati na vse kriplje za svojo kandidaturo. In kdo je bil veselejši tega nego Koren! —

Drugega dne je hitel malo razburjen na Drenovo. Obenem ga je z nekakim nemirnim veseljem navdajala misel, da bo videl in morebiti govoril z Milico, zakaj, dasiravno si je izkušal mnogokrat sam utajiti ta čut, mu je tlelo vendar nekaj v dnu srca, nekaj, o čemer si je časih sam

dejal, da je ljubezni do one mlade deklice podobno; nasmehnil se je vselej pri tem spoznanju, a vračalo se mu je vedno in vedno, in če je sedel v pozni noči sam doma pri odprti knjigi, mu je zrla oko preko črk tja v belo, golo steno, misli pa so mu uhajale strani, strani tja proti gradiču na Drenovem. »Sanje, sanje!« je vzkliknil skoraj vselej ter jezno zaprl knjigo.

A danes na potu se ga je lotil oni čut z dvojno silo, in čudno, danes se ga ni branil, nego strastno se je vtopljal vanj, kakor v nadi, da mu bode mogel duška dati v edinem tem, da vidi ono temnooko deklico.

Zunaj Borja ga je srečal voz, ki ga je že od daleč spoznal. Medenov je bil; Elza se je peljala v trg, in ko je odzdravljala Korenu, se mu je zdelo, da še nikdar ni bila tako prijazna, nego danes! »Aha, to izvira iz kandidiranja!« si je mislil Koren, a vendar si ni mogel kaj, da bi se ne bil ozrl za drdrajočim vozom. »Ta koketa bo gotovo agitirala. Hvala Bogu, da jo nisem slušal in da še nisem šel tja k njej, kakor me je vabila!«

Pogled na beli drenovski gradič, ki se je prikazal sedaj izza ovinka, mu je zopet zbudil prejšnje misli, in čim bliže je korakal gradu, tem počasneje je stopal. Ta mož je bil navzlic svojim tridesetim letom kakor dvajsetletni mladenič, ki se zardi, ako sreča svojo izvoljenko. H. W.

In danes mu je bila usoda naklonila nekaj posebnega. Ko je povprašal po graščaku, je zvedel, da ni niti njega, niti soproge njegove doma; odpeljala sta se bila v mesto. Hišna, ki mu je to naznanjala, je videla, da ima koncipient nekaj nujnega poročati, in je pristavila: »A gospodična Milica je doma!«

»Torej oglasite me!« deje Koren pogumno in stopi v sobo, ki mu je hišna odprla. Jezil se je, čuteč, da mu utriplje srce, pa pomagati si ni mogel. Čakal ni dolgo, da je prišla Milica. Zardela se je malo, pa z naravno prijaznostjo ga je pozdravila kot starega znanca in mu podala roko.

»Kaj vendar pomenja Vaš prihod? To je nekaj nenavadnega?«

»Res je tako! A Vas ne bo zanimalo; sigurno ne! Volitve — volitve!« je hitel koncipient.

»Oh, to je pa Vaš element!« se je smejala deklica.

Sela je k mizici pri oknu, in on na nizek stoliček poleg nje. Početkom ni bil namenjen razložiti ji vseh podrobnosti današnjega svojega poslanstva, a trajalo ni dolgo, in zatekel se je bil v najnatanejšo poročilo o raznih kandidaturah in o agitaciji, ki se bo gotovo vnela v domačem trgu. Jezil se je govoreč o vladi, zabavljal kolegu gospodu Antonu in klerikalcem, in ko je omenjal Medena, je postal skoraj strasten

in pozabil, da govori z deklico, ki vendar teško ume razburjenost njegovo.

»Sicer ste pa vendar prijazni z vsemi temi gospodi?« je vprašala Milica.

»Prijazen? V takem položaju ne velja več prijateljstvo in še manj prijaznost!«

»To mi je neumljivo!«

»Dozdeva se Vam tako; a le potrpite, gospodična! Želel bi skoraj, da bi Vam bilo zabranjeno tako spoznanje; pa ne bo Vam — gotovo ne! Ko se Vam odkrije življenje z vsemi svojimi strastmi in brezdnimi, s svojimi nadami in prevarami, s srečo in nesrečo — oh, gospodična, verujte mi — ako le stopite malo vun iz tihega svojega zavetja, potem Vam ono tudi ne bo več tako povsem neumljivo.«

»A naš oče vendar niso takov! Smeje se, govoreč o politiki in agitaciji — ali kakor drugače imenujete te svoje zabave — in jaz mislim, da bi se zaradi razlike v mišljenju o takih vprašanjih z nikomur ne skregali ali sprli.«

»V mirnih časih, in dokler človek sam ne stopi na pozorišče, naj velja to; pa letošnje volitve Vas o nasprotnem pouče, gospodična!«

»Prosim Vas, gospod Koren! Vi trdite, da se boste bojevali letos samo za narodnost, za slovenstvo; a kako to — saj trdite, da so nasprotniki, kakor gospod Anton, tudi narodni, in da hoče Meden postati narodnjak?«

»Ti gospodje imajo druge namere. O Medenu ne govorim, zakaj ako postane naroden, potem je vetrnjak, in pri nas se ne veselimo tako poboljšane grešnika, kakor gori v nebesih. Nemškutar ostane nemškutar, in ta sramoten pečat mu je na veke vtisnjen, naj se levi, kolikorkrat mu je drago ali možno. Drugo je pa z Antonom! On je naroden, to je istina, toda narodnost mu ni prva; — on je bojevnik za vero, in potem šele za slovenstvo! In poleg teh imamo še drugih gospodov, za katere se tudi ne morem ogreti: to so naši vladni narodnjaki. V našem trgu nimamo še nobenega pravega zastopnika te stranke, bojim se pa, da se prekmalu pokaže na dan.«

»In zakaj se teh bojite?«

»Ker so polovičarji! Za polovično, navidezno korist žrtvujejo — ako treba — najblažje svetinje naše narodnosti — pa, gospodična, kaj bi Vam govoril o tem?«

»Zanima me, ako mi pripovedujete o teh stvareh, akoravno jih popolnoma ne umem! — Res je tako, vse mi je novo!«

Koren je pa bil pri pravem predmetu. Razkladal je nadalje politična vprašanja in popolnoma pozabil, kako maloumesten je ta pogovor glede zabave mladi deklici. Pa počasi in nehote je zapustil ozko polje domačih političnih razmer in ji pripovedoval o slovanstvu sploh, o zgodovini in o slovstvu slovanskih rodov, in ognjeno

navdušenje, ki je sedaj donelo iz njegovih besed, je silno vplivalo na mlado poslušavko. Vsa njena vzgoja je bila nemška; — edinega slovenskega govora še ni pozabila, kakor se ga je bila priučila v otročjih letih; a tu se ji je odpiral nov svet, novo prizorišče, in ko je nekolikokrat med Korenovim govorom omenjala, »oh, to mi je popolnoma neznano,« ni bila to sama običajna opomnja, nego v njej se je čulo tudi obžalovanje, da ji je dosle ostalo vse to prikrito. —

Z malega grajskega stolpiča se je oglasil zvon, ki je oznanjal delavcem v bližnjih Boletovih tovarnah poldansko uro. Koncipient se je skoraj prestrašil, zakaj ni mislil, da se je pomudil tako dolgo. Izročil je Hrastovo pismo Milici, da ga oddá očetu, nato se poslovil. »Zakaj ne prihajate večkrat?« je vprašala Milica in se zardela. »Tako sami in zapuščeni smo, in tudi oče si želé mnogokrat družbe.«

Spremila ga je veselo do mostovža in mu tam še enkrat podala roko. Nekako čudno ji je bilo pri srcu, ko se je vrnila v sobo; postala je pred zrcalom in si pogladila lase, kakor da bi bili v neredu, in pri tem je videla svoje zardelo lice. Obrnila se je strani in hitela v drugo sobo pospravljat svoje pletenje; a ni je strpelo tam. Vrnila se je veselo pevaje in stopila k oknu, odkoder se je odpiral krasen razgled na vso dolino. Tam doli se je vila bela cesta proti Borju,

in prav doli pod klancem jo je meril sedaj urnih korakov naš znanec.

»Se bode li ozrl?«

To vprašanje ji je sililo v glavo in ž njim vred kri, ta izdajavska kri.

In res; oni tam doli se je ozrl na ovinku, a videti je ni mogel, zakaj že pri prvi misli, da bi jo mogel ugledati, je stopila za široko zagri-njalo; in predaleč je bilo tudi. Videl je le belo prijazno ozidje, in visoke bezgove grme ob njem, ki so poganjali prvo zelenje.

Blizu Borja je srečal Koren zopet Medenov voz; tudi gospa Elza, ki se je vračala v njem, je ugledala že oddaleč koncipienta ter velela kočijažu ustaviti.

»Oprostite, gospod Koren!« je dejala z najprijaznejšim smehlajem, ki ga je premogla, »govorila bi rada o nujni stvari z Vami. Jaz in soprog moj. Pridite vendar nocoj v grad . . .«

»Ni mogoče, milostiva, nocoj ne morem, obžalujem« — je hitel oni, dobro vedoč, česa želita Medenova.

»Kaj pa imate tako silnega?«

Koren je bil časih tudi zloben.

»Vedite, milostiva, jako važno obravnavo imamó nocoj — o kandidatu za deželni zbor!« se je lagal z nedolžnim obrazom.

»O-oh! No, tudi jaz bi o tem rada govo-rila z Vami!«

»Vi, milostiva?«

»Ne strašite se! Jaz ne kandidiram. A jaz mislim, da bi se bilo možno zediniti o kandidatu — in Vi imate vplivno besedo.«

Naslonila se je na kraj voza in smehljuje se zrla v koncipienta, da mu je skoraj gorko prihajalo. A ostal je trden.

»Pridite k zboru,« se je šalil; »Vam bomo poslali vabilo.«

»Zakaj ne? Saj imam volilno pravico v trgu.«

Videla je, da danes ne opravi ničesar s Korenom, in velela je vozniku pognati konja.

»Oh, Vi ste bili gotovo na Drenovem! Morebiti tudi v volilnih zadevah?« je omenila še zbadljivo.

Koncipient se je molče priklonil, in voz je oddrdral dalje.

»Haha, stvar postaja zanimiva!« se je smejal Koren ter hitel v trg.

VI.

Nekoliko dni pozneje je kazalo prebivavstvo našega trga vse drugačno lice. Vsi so bili čudno izpremenjeni. Doma in v krčmi se je govorilo le o volitvah, o kandidatih, o shodih; družbe so se ločile po političnem izpovedanju, in prejšnji prijatelji se niti pozdravljali niso, srečavajoč se v svojih opravkih. Sodnik, davčni nadzornik in Ruda niso zahajali v krčme, v katere bi utegnil priti Koren ali notar, ali celo dr. Hrast; gospod Anton pa je rad lazil za sodnikom in se itak

ogibal Korena. K onim je časih prišel celo Meden. In kakor ti, tako so se ločili tudi drugi tržani; edini adjunkt je »plaval nad strankami«, kakor se je sam izrazil, ter nocoj popijal z notarjem Koprivcem, jutri pa zabavljal Medenu in Antonu in dražil pl. Rudo.

Nasprotstvo se je ostrilo dan za dnevom, akoravno niti še kandidata niso bili imenovali; to je pa moral storiti shod volivcev, ki je bil napovedan v nedeljo popoldne. Ta shod je bil volilen manever, ki ga je bil izumil Koren. Vedel je, kako mehki, neodločni so tržani, in da jih bode spreten govornik, kakor je bil dr. Hrast, takoj dobil na svojo stran in jih trdneje držal, nego najsilnejša agitacija. Če bi hoteli nasprotniki postaviti Medena, bi bil nemogoč takoj, in umeknil bi gotovo svojo kandidaturo, zakaj on je bil vse drugo prej nego govornik.

Tako je računala Korenova stranka, ki se je imenovala sama odločno narodno, in bila si je tako v svesti zmage, da ji ni bilo niti na tem, zbrati večjega števila odločnih privržencev pri shodu, češ, saj morajo vsi za nami. Nasprotniki pa, na čelu jim premeteni gospod Anton in večina uradnikov, so ravnali drugače: iskali in prigovarjali so tržane, naj se v obilem številu udeleže shoda, in zlasti kaplan pri tem ni pozabil prehvaliti graščaka Medena, češ, koliko več lahko on stori za trg, nego odvetnik, ki skrbi le za svoje pravde in za svoj žep. Uspeh tega je bil,

da je pred zborovanjem v nedeljo bilo že več nego dve tretjini volivcev za graščaka pridobljenih. Koren tega ni verjel, ampak čakal, da se otvori zbor.

Lekarja, ki se dozdej ni izjavil za nobeno stran, so izvolili predsednikom, in ta je potem prosil kandidate, da se oglasijo. Prvi je nastopil doktor Hrast in v lepem, dovršenem govoru razložil svoj program: varovanje narodne ideje v vseh okolnostih, skrb za širno slovensko domovino in za ožji volilni okraj — in pristaši njegovi so mu burno ploskali. Meden, ki se je drugi predstavil, ni bil tako srečen; a izpregovoril je vendar nekaj priučenih fraz, in gospod Anton mu ni nehal klicati »živio« in »slava«, zlasti ko je oni poudarjal v svojem programu geslo: vse za vero!

Koren je sedaj uvidel, da preti nevarnost njegovi stranki in si je izprosil besede, da stavi nekoliko vprašanj do kandidata. Hotel ga je osramotiti, ker si je bil v svesti, da Meden ni zmožen odgovoriti. Kaplan je nemirno gledal, a ugovarjati ni mogel. Koren pa je interpeliral, kako si misli kandidat ustanovo deželne hipotekarne banke, in takoj za njim pride notar Koprivec z vprašanjem, kaj bode ukrenil kandidat glede končne uravnave zemljiškega razbremenila. To sta bila predmeta, s katerimi se Meden v svojem življenju nikdar ni pečal, in jecaje je odgovoril, da se bo v teh vprašanjih ravnal tako, kakor bo ukrenila narodna večina.

Ta še najbolj umestni odgovor je provzročil pritrjevanje na strani njegovih privržencev, toda glasni smeh in grohot pri nasprotnikih. To je bilo pa znamenje za občno kričanje, žuganje in zabavljanje, tako da so mirnejši takoj zapustili zbor in da ni prišlo do imenovanja pravega kandidata.

Koren je ostal z malo tolpo svojih ljudi zadnji na pozorišču; vseh se je lotila vesela razburjenost, da se jim je posrečilo vsaj prvi mahljaj nasprotnikov odbiti. Pa videli so, da bodo imeli težko stanje, zakaj osupnila jih je večina, ki je je bila na oni strani.

»Pa bomo jih, moramo jih!« je kričal Koren. »Nemarni smo bili z agitacijo! Agitirati je treba, prigovarjati jim; — možje, gospodje, mi moramo takoj na delo. Kje je doktor?«

»Odšel je,« meni notar.

»Odpovedal se je!« se oglasi adjunkt za mizo, kjer je, kozarec piva v roki, z velikim veseljem poslušal in gledal, kaj se godi krog njega.

Koren je bil nevoljen.

»In Boleta tudi ni bilo!« ponavlja glasno.

»Tega menda nikdar ne bo,« deje učitelj Skubè, ki je bil tudi prisegel na Hrastovo zastavo.

»Zakaj?«

»Ker ga bo prihodnji zet pregovoril.«

Koren je prebledel, a nihče ni pazil na to.

Notar ga prehiti z vprašanjem: »Kateri zet? Mi ne vemo ničesar.«

»I, po trgu se govori tako! Tisti gizdavi Rudá je baje mnogokrat gori na Drenovem, in ljudjé ugibljejo, da ni zaman tamkaj. Pravijo, da je že zaróčen.«

»Oh, klepetanje starih bab!« deje Koprivec, ki ga je jezilo, da Boleta ni bilo.

»Mogoče; a vsekako je čudno, da graščaka ni bilo semkaj,« ugovarja učitelj.

»Odpotoval je menda za nekaj dni,« reče Koren, akoravno sam tega ni verjel. »Sedaj pa gospodje, treba, da se organiziramo. Ako vam je po volji, se snidemo še nocoj, da se dogovorimo, kako nam bo postopati. Dovolj nas je, ako smo energični, dovolj, da vso nasprotno tolpo spravimo v beg. Shoda menda ne bo več, in zato je treba le delati in agitirati na vse kriplje. Osrednji odbor bo postavil Medena, to je sedaj skoraj gotovo; za to bo že gospod Anton skrbel — a mi se ne vdamo — nikdar ne, mi ne maramo kruhoborcev, polovičarjev, naš kandidat je odločno narodni doktor Hrast.« Koren je stal sredi družbe, vihtel svoj klobuk ter govoril strastno in naglo.

»Živio Hrast!« so klicali drugi.

Določili so večerno uro, da se snidejo zopet, in potem jih zapusti koncipient.

Napotil se je domov, a potem se zopet premislil in krenil vun iz trga.

»Kaj, ko bi šel na Drenovo? Povoda imam dovolj — volivski shod in — saj so me večkrat

vabili! In morebiti vendar enkrat pozvem resnico o Rudi in o — njej?»

Odločil se je naglo in zavil na stezo, ki je po bližnjici skoz gozd držala proti Boletovemu gradiču.

VII.

Rude ni bilo pri shodu borjanskih volivcev. Vedel je že prej, da bode tam dovolj pristašev one stranke, kateri se je prišteval sam, da opravijo tudi brez njega. Poleg tega se mu ni zdelo umestno, riniti preveč v javnost tam, kjer ni šlo v prvi vrsti za njegovo osebo. A vse to bi mu končno vendar ne bilo branilo, pokazati se med tržani volivci, ko bi ga ne bil prevzel popolnoma še tretji, recimo glavni in najmerodajnejši ozir. Ugibal je namreč, da bodo nocoj dame na Drenovem same doma. Graščak je bil v istini zjutraj odpotoval zaradi nujnih opravkov, in Meden in Hrast, ki sta s svojima ženama prihajala ob prostih dnevih k Boletovim, sta bila danes prisotna pri shodu; drugi obiskovavci pa so redkokrat prihajali na Drenovo, zlasti tedaj še ne, ko je bilo pomladansko vreme še tako izpremenljivo.

Koncipist Ruda pa je imel svoje namene. Po oni predpustni zabavi pri Medenovih je bil zamenaril Boletove ter zahajal mnogokrat ob prostih urah na bližnji gradič, kjer je kraljevala gospa Elza. Samosvestna gizdavost ga je vodila tja in

domišljal si je, da ljubeznivost, ki ga je ž njo sprejemala Medenovka, ni več običajna, ampak da velja le njegovi zmagoviti osebi. In ob prvi priliki — kdo ve, je li koketna žena ni sama pospešila — se je predrznil tudi stopiti korak dalje z ognjeno izjavo, da mu ni moči živeti brez nje; a sreča mu ni bila ugodna. Elza se mu je na glas smejala, in le nenadni prihod gospoda Medena je rešil tedaj koncipista iz silne zadrege. Uvidel je, da — naj govore ob Elzi, kar hoté — on vendar ni poklican, igrati večje vloge ž njo ali poleg nje, in z ono lahkoživnostjo, ki je lastna z nesramnostjo vred vsem ljudem njegove baže, je pozabil naglo ta polom. A domislil se je sedaj zopet Boletove Milice in jel zahajati pogostoma na Drenovo. Tam so ga sprejeli veselo in gostoljubno, kakor vsakega znanca; da bi bil on več, nego samo znanec, tega si navzlic najboljši volji ni mogel domišljati, a mladi mož je hrepenel dalje. Tam pri Medenovki ga je vabila prej sama gizdavost, a tu pri Boletovih se ji je pridružila še umazana misel, da bode Milica bogata nevesta. Nežnost ljubeznive deklice pa mu je zbudjala še druga čutila, o katerih si je časih sam trdil, da pomenjajo ljubezen. Gosti pohodi na Drenovem in samosvestno vedenje njegovo, kadar je bil govor o Boletovih, je provzročalo mnogo klepetanja v trgu, in tako je prišlo, da so ga lahkoverni tržani smatrali Miličinim zaročencem, ko v ožjih krogih nihče niti mislil ni na tako

razmero. Koncipistu so donele sicer mnogokrat enake opazke na uho, in ne smemo trditi, da bi mu bile neprijetne.

Danes popoldne se je bil torej napotil vnovič na Drenovo v veseli nadi, da bo kolikor mogoče sam z mlado deklico, in da se mu morebiti vendar ponudi prilika, ji odkriti svojo ljubezen; o zmagi svoji niti dvojil ni; saj je bila Milica vedno tako prijazna ž njim, in da dozdej še ni odgovarjala njegovim napol prikritim izjavam, je stavil le na račun njene neizkušenosti in dekliške bojazni.

Našel je gospo in hčerko na grajskem vrtu, in obe sta ga pozdravili z odkritim veseljem.

»Nikogar ni danes k nam!« je omenila Boleška. »Tisti shod je kriv tega.«

»In Vi? Vi se niste hoteli udeležiti?« je pristavila s smehom Milica.

»Ne, ne! To ni za nas vladne. Mi smo nad strankami, in le kadar treba, stopimo v bojne vrste.«

»In kdaj je treba?« vpraša z malicioznim naglasom deklica.

»No, kadar vlada hoče!« deje naivno koncipist.

»Torej kadar Vam zapovedô od zgoraj? Ubogi vladni gospodje!«

Glazen smeh jo je posilil.

»Vi ste danes prav dobre volje, gospodična!«

»Samo zato, ker se ne bavim s politiko. A nekaj me vendar zanima, škoda, da se niste udeležil današnjega shoda, potem . . .«

»Potem bi ne mogel biti tu, in Vi bi ne imeli toliko zabave, kakor jo imate! Ni li res tako?«

»Védite, gospod Ruda,« se oglasi Boleška, »govorili sva že mnogo o današnjem shodu in o naših znancih kandidatih, in zato sva jako radovedni, kako bo danes. Kdo bo prodril, kdo propal?«

»Ako ukazujete, milostiva, se vrnem takoj v trg in zvečer Vam prinesem natančno poročilo!«

»Nikakor ne! Tega nisem mislila. Zvedeli bomo vse, če ne nocoj, pa jutri. A sedaj ostajte pri nas!«

»Tu morate ostati! In povejte nam kaj drugega novega iz trga!« se šali Milica.

»To pa ni mogoče! Prva in zadnja beseda tam se tiče volitve! Vse drugo je ponehalo.«

»Niste li bili pred malo dnevi v mestu?« de Boleška.

»Bil! Toda tudi v mestu se je vse življenje, socialno življenje predrugačilo, nego je bilo pred meseci. Najprijetneje je sedaj še na deželi.«

»Ste se li že navadili Borja?« vpraša Milica.

»Oh, kaj bi se ga ne! Pa, ker imamo še tako ljubeznivo soseščino!«

»Ki jo tudi radi zanemarjamo . . .!«

»Tega ne smete trditi; a če sem pač kriv greha . . .«

»Potem naj Vam bode danes odpuščeno, ko se žrtvujete ter zanemarjate državljanske svoje dolžnosti, da le nas zabavate.«

»Milica, ti si poredna!« omenja mati, kateri je bil mladi mož vidno povšeči.

»Oh, gospod koncipist me že pozna, in on sam trdi, da mu je ljubo, ako se časih malo zabavljivo razgovarjava.«

»Ker se o takem položaju vedno spominjam znane prislovice!«

»Katere?« vpraša naglo deklica.

»Da tiči za takim zbadanjem vedno prijateljstvo!« odgovori oni z afektiranim priklonom.

»Le glejte, da se ne zmotite!« se smeje Milica.

A malo potem je postala resnejša. —

V lahkem pogovoru so jim tekle ure, in ker je bilo vreme gorko, je ukazala Boleška pripraviti mizo za popoldanico na vrtu. Pozneje pa je šla Milica s koncipistom na kratek izprehod okrog grajskega ribnjaka. Ta je bil v dolinici za vrtom in od treh strani ga je objemal krasen bukov gozd, čigar sočnato zelenje je jasno odsevalo iz mirne vode.

»Ste li vajeni veslati?« vpraša deklica svojega spremljevalca, kažoča na lep, nov čolnič, ki je bil ob kraju privezan.

»Oh, da! To je lepo! Čolnič ste šele sedaj napravili.«

»Prosila sem tako dolgo, da so ga papa omislili. A jaz tudi že nekoliko veslam.«

Sedeta v čoln drug drugemu nasproti, in Ruda pogumno odrine od kraja. Ribnjak ni bil majhen in jako globok po sredi, kjer se navzlic čistosti vode ni videlo do dna. Ob krajih so švigale velike ščuke pod nizko vrbovje, debeloglavi karpi pa so leno plavali prav na površju; bukovje nad bregom so zlatili večerni solnčni žarki, in tam v vrhu velike jagnjedi stoječe v vrtni meji je žvižgal cikovec svojo melodiozno pesem, da se je glasno razlegala od brega do brega.

»Kako lepo je nocoj!« je šepnila deklica poluglasno in zrla za ptičkom, ki se je v enomer žgoleč gugal na vrhovni jagnjedovi vejici.

»Lepo je, krasno!« je ponovil koncipist; a njemu ni bilo mnogo do te lepote, do solnčnih žarkov ali do ptičjega petja; njega je navdajala le misel, da se morebiti sedaj bliža prilika, ko bode mogel razodeti deklici svoja čutila, svojo — ljubezen.

»Sedaj ali pa nikoli!« si je ponovil v mislih, da se ohrabri.

Čolnič je plaval sedaj za krajem v polumračni senci košatih bukovih vej, ki so molele daleč nad vodo; breg je bil tam gosto zarasten, med grmovjem pa se je vila ozka stezica,

bližnjica med Borjem in Drenovim, katere se je redkokrat kdo posluževal.

Milica je še vedno vsa navzeta te mirne, večerne lepote, molče zrla predse, koncipist pa je položil veslo čez čolnova roba in pustil, da se je zibal čolnič sam, kakor ga je zaganjal lahni vetrič.

Mladi mož je bil v zadregi in ni vedel, kako bi pričel pogovor, da bi ga zasukal potem na pravo stran.

»Oh, kaj bom iskal ovinkov!« je dejal sam v sebi, in takoj potem, kakor plavač, ki mora z visokega odra skočiti v vodo, s trenutno hrabrostjo se nagnil naprej in šepnil tako ljubeznivo, kakor mu je bilo moči: »Gospodična Milica!«

Deklica se je začudena ozrla vanj.

»Gospodična Milica!« je ponovil koncipist pogumneje, zakaj z rastočim mrakom vred mu je rastla tudi hrabrost.

Nasprotno pa se je deklice lotil legák nemir.

»Česa želite?« je vprašala naglo — »ali nečete več veslati?«

»Bom veslal — takoj! Toda prej mi dovolite le eno besedo, in, gospodična — saj ne boste nejevoljni name . . .«

»Nejevoljna? Zakaj?« odgovori deklica, a nemir ji je vedno bolj rasel; zrla je predse in s prsti trgala rožo, ki jo je nosila ves čas s seboj.

Ali oba sta bila tako prevzeta, da nista čula lahkih korakov, ki so prav sedaj zašumeli po stezi, skriti za obrežnimi drevesi. Mož pa, ki je tu prihajal, je ugledal takoj ona dva in obstal kakor kamen za debelo bukvijo, komaj nekoliko metrov oddaljen od onih dveh v čolniču.

Bil je Koren.

»Torej tu sta, sama se vozita v polumraku po vodi! Čemu si še prišel sem, bedak!« to je bila prva misel njegova. Pokazati se jima ni hotel na noben način — tega veselja ne bi napravil Rudi po nobeni ceni. »Saj bošta na drugo stran odveslala in potem odidem v grad! Morebiti bom imel nocoj še priliko in dolžnost — čestitati,« je dejal pikro sam v sebi in se še bolj pritisnil k deblu. Tako je moral čuti pogovor onih dveh, ker čolnič se ni ganil izpod obrežnih vej.

»Ker bi Vam rad nekaj povedal! Gospodična Milica, že davno sem iskal prilike, da Vam odkrijem svoje srce — Milica, jaz Vas ljubim!«

Hotel jo je prijeti za roko.

A deklica je burno vstala s svojega sedeža, tako da se je lahki čoln nevarno zazibal in je ona z glasnim vzklikom sedla zopet na klop koncipistu nasproti. Temna rdečica ji je zalila lice, in s težko sapo je iskala besed, ki jih pa ni premogla.

»Ali sem Vas razžalil, gospodična!« je vprašal z zamolklim glasom koncipist. Niti misliti si še ni mogel, da bode dekle njegovo snubitev kar odbilo.

»Veslajte vendar nazaj k bregu!« je velela osorno, da se je Ruda skoraj prestrašil tega glasu, ki ga v mladi, neizkušeni deklici niti pričakoval ni. A ta upor ga je tudi razburil.

»Ne prej, preden ne vem, pojdem li kakor najsrečnejši ali najnesrečnejši človek odtod!« je dejal patetično.

»Oh, moj Bog!« je klicalo dekle in solze so ji silile v oči. Sedaj se je v istini bala koncipista.

»Ne, ne, gospodična! Vi me strašite! Le eno besedico mi privoščite,« je hitel on in jo sedaj res ujel za roko, ki jo je poljubljal. »Se li smem nadejati — da me uslišite!?«

»Ne!« je dejala kratko in rezko in iztrgala roko iz njegove.

Pri tem se je bil čoln z vednim guganjem približal k bregu ter s sprednjim koncem trčil ob bukev, za katero je stal Koren, tresoč se po vsem životu od radosti in hrepenenja, da bi skočil v čoln in prijel Rudo za vrat.

A sedaj se ni mogel več premagovati.

Prijel se je bliskoma z levico za močno vejo, ki je molela nad vodo, se zavihtel z brega in desno nogo postavil v čoln.

»Dajte mi roko, gospodična Milica!« je dejal z glasom, ki se mu je od razburjenosti tresel — »tu ste varni, in stopite sem na breg!«

Učinek te njegove nenadne prikazni je bil nepopisljiv. Deklica se je obrnila z glasnim, prestrašenim vzklikom, a spoznala je takoj Korena

in se isti mah oklenila rešiteljeve roke. Pa tako je ni mogel postaviti na breg; prijel jo je naglo čez pas in se zavihtel ž njo vred s krepkim odskokom na breg. Čoln s koncipistom, ki od jeze, iznenadenja in, recimo tudi od strahu, ni mogel ziniti besedice, pa je zavoljo Korenovega odskoka zdrčal bliskoma proti ribnjakovi sredini.

Ves ta tragikomični prizor se je vršil v nekaj trenutkih.

»Oh, hvala, hvala Vam!« je hitela Milica še vsa razburjena.

»Dovolite, da Vas spremim do grada! Gospod Ruda bo že za nama prišel!«

»Se mu li ni nič zgodilo?« je vprašala naglo deklica, ker v bližini ni bilo sledu o čolnu in vse tiho po ribnjaku.

»Tam vesla — glejte!«

In res se je bližal koncipist že drugemu bregu, kjer je naglo izstopil in hitel tema nasproti. Bil je silno srdit.

»Oh, Vi ste naju zalazovali in poslušali, gospod Koren!« je sikal med zobmi. Videti je bilo, da je izgubil vso moč, zatajevati se in premagovati.

»Sami veste, da govorite neresnico!« ga zavrne Koren; »slučaj me je pripeljal sem — na srečo gospodične!«

Sedaj se je koncipist ohladil.

»Haha, kaj pa mislite? In Vi — Vi gospodična?«

V tem trenutku se je čul iz vrta glas gospe Boletove, ki je klicala hčerko.

»Ali greste k nam?« je vprašala ta naglo Korena.

»Grem, ako dovoljujete!«

Hitela je dalje po peščeni poti.

Koren pa se je obrnil k Rudi.

»Ako česa še želite od mene« — mu je šepetal, »potem počakajte malo tu; — ali se pa pozneje vrneva. Pomočim Vas parkrat z glavo navpik v ribnjak, da Vas nekoliko ohladim.«

Koncipist ni zinil odgovora. Domislil se je, da je v čolnu pozabil klobuk, ter šel naglo ponj.

Nazaj prišedši je uvidel, da brez slovesa pri gospé Boletovi ne sme in ne more odtod.

Šel je torej za onimi v grad, in akoravno je takoj uvidel, da Boleška ne ve ničesar o nočejšnjem dogodku in da se tudi Milica in Koren vedeta, kakor da bi se ne bilo nič pripetilo — se je vendar kmalu poslovil. S Korenom ni hotel skupaj domov.

VIII.

Hrastov koncipient je prebil lep večer. Boleška ga je bila povabila na čaj, in ker se je pl. Ruda že prej izgovoril in poslovil, je moral zabavati dami Koren sam. Politiko so pozabili in pogovor se je lotil domačih rodbinskih razmer, življenja v mestu in na deželi ter preskočil potem zopet nenadoma na književnost in mestno gleda-

lišče, na študentovska leta, o katerih je govoril Koren, in na čas v odgojevališču, o katerem je rada pripovedovala Milica. Kdo še ni poslušal in kdo se še ni udeležil sam enakih zabav?

Boleški je bil koncipient vedno bolj po volji, in neka naravna resnoba, ki ga tudi v najveselejših urah ni zapustila, mu je pomagala v trenutkih, ko mu je pomanjkovalo okretnosti, zadostovati strogim terjatvam, ki jih je stavila graščakinja do vsakega v socialnem oziru. Nocoj pa mu je še dogodek pri ribnjaku polnil dušo in nosil je v sebi sladko zavest, da Milica vendar ni — kakor trdijo zlobni jeziki v trgu — Rudova nevesta! Oh, kaj še! Niti ne mara zanj! In kako vesel je bil Koren, da ona tudi po Rudovem odhodu ni črhnila besedice o tem, kar se je godilo prej med njimi. Skrivnost, prva skrivnost ju je vezala, in ker je čutil, da je deklica ne bo razodela nikomur, bi je tudi sam ne bil razodel po nobeni ceni. »A zakaj molči?« se je vprašal večkrat, akoravno je odgovor dobro znal. Čutil je še vedno, kako prijazno, gorko mu je bila stisnila roko, kako veselo se mu je bila zahvalila za storjeno uslugo in kako ji je vtem silila kri v lice. »Zato, ker si bil ti poleg!« si je dejal, »zato molči! Da, da! Ona neče, da bi mati vedela ali slutila, da sva tekmeča! Ha, tekmeča! Ne bodi neumen, Koren!« a ko se mu je potem vnovič tako prijazno nasmehljala, natočivši mu vina v kozarec, se ga je lotila zopet prva sladka misel.

Malo pred njegovim odhodom pa sta ostala z Milico nekoliko trenutkov sama v sobi.

»Hvala Vam, gospod Koren, da niste mami ničesar omenili!« je dejala ona poluglasno; zardela se je pri tem in oči vprla na prtič, ki ga je vila v rokah.

»O prejšnjem dogodku? Ne, ne, gospodična, to vendar ni moja stvar! Vi sami boste najbolj znali, je li treba povedati ali ne,« je izustil Koren naglo, ne da bi si bil sam v svesti, da je nekaj bodečega tičalo v njegovih besedah.

A deklica je to čutila ter se naglo ozrla vanj, kakor bi se hotela prepričati, je li res tako nameril s svojo opomnjo. Pa izraz njegovega lica je bil tako odkrit in prijazen, in pogled njegov je kazal nekaj vse drugega, nego je bila ona v trenutju slutila.

»Oh, ne, ne! Jaz ne bodem povedala! In Vi tudi ne! Preneumno je bilo!« je pristavila pol resno, pol s smehom.

Korena se je polastila sedaj druga misel, ki mu je zatrla takoj vse veselje. »Kaj, ko bi vendar nekaj drugega bilo vzrok temu molčanju? Morebiti Ruda ni porabil prave prilike in drugičkrat — bo pa morebiti drugače?«

Sklenil je stvari priti do konca.

»Dovolite mi kratko vprašanje, gospodična! Po današnjem dogodku, katerega priča sem bil nehoté, imam vsaj nekoliko pravice do njega sicer bi bilo seveda čudno!«

»I česa želite? Le vprašajte!« je dejala ona in se nagnila na mizo, njemu nasproti.

»Po trgu se imenuje Vaše ime le v zvezi z Rudovim! Smem morebiti vendar le — čestitati?«

Njeno lice je izpremenilo barvo, in nekaj kakor jeza ji je zablisnilo v temnih očeh.

»To mi je novo!« je dejala kratko in resno.

»Da, tako se govori! A to Vas ne sme in ne more užaliti — ljudje hitro ugibljejo in . . .«

»In Vi ste tudi — verjeli?« je dejala naglo.

V Korenu se je dvignil stari zanikalni duh, in skoraj bi bil izustil: »Kaj Vam do tega, ko bi bil to verjel?« — pa pogled deklice se mu je zdel tako zaupljiv, proseč, nedolžen, da je ni mogel tirati v zadrego.

»Ne, ne, gospodična Milica! Verjeti nisem mogel in zato sem Vas poprašal. Neverjetno se mi je zdelo, ker menim, da dobro poznam njega in nekoliko tudi Vas.«

»Hvala Vam!« je dejala in mu podala svojo malo roko preko mize.

Vtem se je vrnila graščakinja in Koren se je poslovil. Milice se je lotila zopet prejšnja veselost in spremila je koncipienta do vrat.

»Pa vendar zopet pridite in kaj — novega prinesite s seboj!«

Podala mu je vnovič roko in mu jo pustila, ko je vprašal on šepetaje:

»Torej ono pa ostane najina — skrivnost?«

»Da, da!« je pritrdila tiho.

»Prijeten mož — to!« je omenila Boleška po njegovem odhodu. Milica pa je storila, kakor ne bi čula materinih besed, in je urejevala svojo mizico pri oknu. Mesec je svetil jasno in tam doli na beli cesti je bilo lahko ugledati podobo moža, ki je z naglimi koraki odhajal v dolino. Na ovinku je malo postal in Milici, ki se je prav sedaj ozrla skoz okno, se je dozdevalo, da tudi oni obrača svoj pogled nazaj proti belemu gradiču.

IX.

V Borju je rastlo volilno gibanje od dne do dne. Huda, brezobzirna agitacija se je pričela, ki je postajala tem silnejša in strastnejša, ker sta se pobijali dve domači, narodni stranki, ki dozdej nista poznali tako živega razkola. Da bi bili Nemci in Slovenci nasprotniki, bi bilo teklo vse agitatorno delovanje po starem izvoženem tiru, stari nasprotniki bi si stali nasproti z vajenim orožjem, obrabljenim in skrhanim v dolgotrajnem, večletnem boju, in vse bi se vršilo po neki ukoreninjeni, vsled navade kodificirani metodi, ki bi sedanjega nasprotstva tudi med volitvenim gibanjem ne mogla poostriti; a danes je bilo drugače! Dva sovražnika, dozdej ena celota, en život, sta si stala nasproti, odslej razcepljena po tem ljutejšem sovraštvu, čimbolj sta poznala vsak slabosti in prednosti drugega.

A kjer tu v medsebojnem predbacivanju niso več izhajali, tam so posegali v osebno življenje — to je bilo novo, hudo, a grdo orožje.

Na čelu ene strani je stal kandidat Hrast s svojim strastnim, a nič manj spretnim agitatorjem Korenom. Drugo stranko pa je vodil gospod Anton s skrivno pomočjo nemškega ali bolje nemškutarskega življa, kolikor ga je bilo v trgu; in ti niso delali nič manj vztrajno, premeteno in brezobzirno za svojega kandidata Medena. Prebivavstvo — trg je štel okoli poldrugo stotino volivcev — je bilo že podpihano in razsrjeno med seboj, da je težko najti primere.

»Kaj? — Tega doktorja bomo volili, tega oderuha, ki računa za vsako pisano stran po dva ali tri goldinarje!« je klical klobučar Brtoncelj zvečer v krčmi.

»Aha, ti boš rajši volil tistega skopuha, ki mu še noben človek ni izvlekel krajcarja več iz žepa, nego je moralo biti; tistega babjaka — tistega . . .« tako je odgovarjal mesar Koža ves razjarjen ter zadnjo besedo utopil v debelem požirku piva. Koža še ni bil pozabil afere z glavarjevim pinčkom in je bil povsod nasproten, koder je slutil vladne može.

V tem glasu so se vršili razgovori po krčmah in drugih javnih prostorih. Celo inteligence se je polotila končno ta strast kakor nalezljiva bolezen, in njeni pojavi so nosili znak mrzlične razburjenosti.

Stranki sta bili dozdej enaki; agitatorji so znali, da bo pri volitvi odločilo jako neznatno število glasov, morebiti dva ali trije, in zato so napeli vse sile, da varujejo pridobljene in še pridobe nasprotne glasove.

Vse je bilo skoraj že urejeno, bojne čete štete — a vendar je zmaga visela še na tem, kam se bo obrnil mož, ki je imel tehtno besedo v trgu, a ki se še dozdej ni bil oglasil. To je bil graščak Bolè.

Odpotoval je bil v istini po nujnih opravkih, in ker se je v lesni trgovini, s katero se je on najbolj bavil, vršil prav tedaj važen preobrat, ni mogel tako hitro domov, kakor si je želel sam, in kakor so to glasno in od dne do dne silneje zahtevali njegovi prijatelji.

Gospod Anton je dobro znal, kako nevarno bode zanj in njegovo stranko, ako se Bolè pridruži Hrastovcem; a ker sam ni imel nikakega vpliva pri graščaku, in tudi okrajni glavar ne — o Medenu pač ni bilo govoriti, kar je gospod Anton najbolje vedel — se je obrnil zviti kaplan do političnih voditeljev v mestu ter jim razložil položaj. Nadejal se je tem potem kaj doseči.

Hrast pa je bil gotov Boleta in je ostro zavrnil nekoliko skeptičnega notarja Koprivca, ki je enkrat pri posvetovanju, pri katerem je bil govor o Boletu, malo neverjetno mignil z ramami. Tudi Koren se v svoji veri v Boleta ni dal omajati.

Po večkratnem pisarjenju in brzojavljanju sprejme Hrast vendar sporočilo, da se Bolè vrne drugega dne proti večeru. Bilo je nekoliko dni pred odločilno volitvijo. Hrast, ki je navzlic trdnemu prijateljstvu z Boletom vendar veliko važnost polagal na to, da se prvi snide in končno dogovori z graščakom, ga je sklenil pričakovati na Drenovem in se je že popoldne s svojo soprogo odpeljal tja; svojemu glavnemu pomočniku Korenu pa je naročil, naj pride proti večeru za njim.

Kdo je to rajši storil nego Koren? Po zadnjem pohodu je bil že večkrat pri Boletovih, kadar popoldne ni bilo silnih opravkov, in graščakinji se je vedno bolj priljubil. Sam pa se je od dne do dne bolj vtapljal v svojo tiho, a tem strastnejšo ljubezen do Milice. Pred meseci bi se bil še smejal temu čutu, in vsakemu, kdor bi mu ga prerokoval; star je bil že blizu trideset let in vaje z mirnim očesom gledati v svet, ker se je v svojem mnogoletnem boju, ki ga je prebojeval za vsakdanji kruh, otresele marsikaterih mladostnih vzorov in iluzij. A nekaj starega je bilo vendar še ostalo, in sedaj, ko se ga je tako nenadno in tako silno polotila ta ljubezen, je mogel ta mož sanjati in sanjati kakor mladenič dvajsetih let. A skrival je svoja čutila, in čeprav so ljudje vedeli, da hodi večkrat na Drenovo, vendar se nikomur ni mogla vriniti misel, kaj je pravi povod njegovim pohodom. Edini Ruda

je v svoji ljubosumnji nekoliko slutil, a varoval se je ziniti kaj o tem.

Koren je bil po mučnem in razburjenem delu zadnjih dni, ki so bili posvečeni sami agitaciji, prišel skoraj duševno utrujen na Drenovo. Boleta še ni bilo, pričakovali so ga stoprv zvečer, in vsa družba, domači dami in Hrast s soprogo, so sedeli kakor navadno na vrtu.

»No, je li kaj novega popoldne?« je vprašal naglo doktor prišelca po prvih pozdravih.

»Nič, nič, hvala Bogu!«

»Zakaj hvala? — «

»Ker je vse, kar smo v zadnjih dneh zvedeli o naši stvari — vse slabo!«

»Skoraj, da prav pravite!« pritrди doktor s posiljenim nasmehom.

»Oh, pustita vendar to grdo politiko!« kara Hrastova soproga, »nocoj boste še dovolj govorili o njej, a sedaj nas ne mučita z volitvami!«

»Prav pravite!« pritrди Boleška.

»To Vam je grozno!« nadaljuje doktorica. »Mojemu soprogu že štirinajst dni nobena jed ne gre v slast, ne je skoraj ničesar, in nobena stvar mu ni po volji!«

»Oh, pusti, pusti to, Katinka!« se smeje Hrast; »v malo dneh bomo pa zopet kakor prej!«

»In ta razdor, to opravljanje in kričanje — oh, vsega je že dovolj, vsega!«

»Pustimo politiko!« je hitel sedaj Hrast; »kratek whist bi Vam morebiti bolj ugajal, milostiva?«

Boleška je z veseljem pritrdila in kmalu so vsi trije sedeli pod košato platano pri kartah.

Koren pa se je izprehajal z Milico po prostornem vrtu. Razgovarjala sta se največ o očetovem prihodu, ki so ga že vsi tako željno pričakovali — in poleg tega tudi o onem perečem dnevnem vprašanju, ki je vse živo zanimalo. Zavila sta skoraj nehote iz vrta vun k ribnjaku, kjer še nista bila od onega usodepolnega večera.

»Pojdiva tu okrog vode!« deje deklica in potem smehljaje pokaže na čoln, privezan ob kraju; »se li še spominjate?«

»Oh, da, da! Kaj bi se ne?«

Šla sta po bregu do tja, kjer se je pričevalo bukovje; steza je bila ozka, in Koren je stopil za deklico.

»Mami nisem ničesar povedala! Ni bilo treba; saj ga ni več blizu!«

Koren ni odgovoril; nekaj drugega mu je gonilo vso kri k srcu.

»Povej ji, da jo ljubiš!« mu je dejalo nekaj, in razburjenost in brezobzirni pogum, ki se je vadil v njem vse zadnje dni, sta ga jačila tudi sedaj.

Steza se je tu zožila ter tekla tako blizu vode, da korak ni bil več varen.

»Dajte mi roko, gospodična!« je rekel koncipient.

Podala mu jo je neprisiljeno, in vodil jo je, gredoč po obrežju, mimo mesta, kjer jo je bil onega večera vzdignil iz čolna.

»Tu je bilo!« se nasmehne Milica.

»Da, tukaj!«

»Pa sem bila težka vendar? Ali ne?«

Obstala je pri vodi in zrla v temni tolmun pod košatimi vejami; on jo je pa držal za roko, a odgovoril ni; niti slišal ni njenega vprašanja.

»Gospodična Milica!« je dejal s tihim, skoraj šepetajočim glasom: »ali boste tudi z menoj tako storili, kakor z — onim?«

Deklica se je stresla, a ni se upala obrniti vanj. —

»Zakaj?« je dejala poluglasno.

»Ker Vas ljubim in ker Vam moram to povedati!«

Obrnila se je počasi in privzdignila svoj zardeli obrazek ter mu podala še drugo roko. Odgovorila mu ni, in tudi on ni mogel izustiti več nobenega vprašanja. Prijel jo je okoli pasa in jo poljubil.

»Pojdiva nazaj!« je šepetala ona, in z roko v roki sta se vrnila do vrta. Govorila pa nista nobene besede več.

X.

Vtem je prihajal graščak, in ko sta Koren in Milica dospela pod platano, so vstajali vsi izza mize ter hiteli Boletu nasproti. Tudi Milica je

stekla za onimi in v veselem, glasnem pozdravljanju, ki je donelo od vseh strani, ni opazil nihče njene razburjenosti; Koren pa je laglje skrival tiho, neizmerno srečo, ki mu je polnila dušo. —

Boleška je uvidela, da doktor hrepeni po trenutku, ko bi mu bilo moči govoriti z graščakom o znani stvari, ter je odvela Katinko in Milico v grad. Gospodje so ostali sami na vrtu.

»Da si le prišel, dragi moj! Željno smo te pričakovali — a sedaj bo treba stopiti na noge!« je dejal naglo Hrast in prijel prijatelja pod pazduho. Korakala sta po široki, z belim peskom posuti poti, Koren pa je stopal za njima.

»Oh, ti meniš zaradi volitve!« reče Bolè zategnjeno.

»I, kaj pa? Volitev, volitev — okrog nje se suče danes ves naš svet!«

»In česa želiš?«

»Govoriti s teboj, posvetovati se in — agitirati moraš prijatelj, agitirati; brez agitacije ne gre!«

Doktor je bil tako ognjen in zgovoren, da ni zapazil nenavadne Boletove resnobe in zamišljenosti. Še citata ni bilo čuti iz njegovih ust, kar je bilo sicer vendar navadno. Korenu pa je gorel še vedno prvi poljub Miličin na ustnih, da je le napol poslušal pogovor; misli so mu uhajale drugam.

»A povej mi, kako stoje stvari v trgu!« reče graščak po kratkem molku.

»Slabo za nas — brez tebe!«

Doktor je jel razkladati prijatelju vse, kar se je bilo zgodilo v času njegove odsotnosti: o volilnem shodu, o kaplanovih spletkah, o Medenu in njegovi zvezi z uradniki in o čudnem vedenju osrednjega odbora.

»Glej, dragi moj! za vsem tem tiči pa le vlada, nemškutarstvo in klerikalci! Lepa zveza to; a mi jih moramo pobiti. To ni več slovensko, to ni več narodno, kar se tu godi, in kam pridemo naposled, ako bomo v zbor volili take ljudi, kakor je naš Meden? Tu bo še Elza zvonec nosila!«

»Ti si razburjen, ljubi doktor! Kaj vruga te je tako razvnelo? Tu je treba mirnega, resnega premisleka; zakaj ves naš položaj je tako resen, recimo nevaren, da je treba gledati le na to, kar utegne biti politično koristno, ter pustiti osebne želje in ozire.«

»Jaz ne umem, kam meriš!«

»Sine ira et studio, dragi moj! Vprašanje je, ali je tvoja kandidatura politično koristna, ali ne? Ali nam kaže, disciplinanim iti za osrednjim odborom, ali pa se postaviti na svoje noge?«

»Osrednji odbor še ni govoril zadnje besede; mi moramo vplivati nanj!«

»On je že govoril!«

Hrast je izpustil prijateljevo roko in umolknil sredi pota. Koren pa je pozabil vse svoje sladke sanjarije ter vzkliknil:

»Kdaj je govoril?«

»Včeraj je sklenil, da proglasi Medena kandidatoma v našem trgu!«

»Potem mu napovemo boj!« sta izustila doktor in njegov koncipient obenem.

»Jaz mislim, da bi to ne bilo umestno!«

»Ti trdiš to?«

»Jaz sem se danes razgovarjal z našimi zaupniki v mestu, in ti so me prepričali, da bode najbolje, ako ti še ne kandidiraš. Počakaj, da se naše razmere razbistre; saj si še mlad!«

»Torej tudi tebe so že pridobili?«

Bilo je nekaj boleznega v tem Hrastovem vzkliku.

»Ni mogoče, gospod Bolè, da res tako mislite!« je vzkliknil Koren.

»Čemu bi se šalil v tako resni stvari? Jaz pravim, vdajmo se disciplini; to je narodna dolžnost in krepost. Ako strmoglavimo one, ne koristimo narodni stvari!«

»A, za Boga, kaj li ima osrednji odbor z Medenom, o katerem vendar zna, da je bil dozdaj vedno nemškutar, hud nasprotnik naš?« je vprašal Koren srdito.

»Klerikalna stranka je dejala, da ima do njega več zaupanja, nego do našega prijatelja, doktorja, in vladi, ki nam je sedaj pravična —

kakor tudi Vi trdite — je bil Meden tudi po volji!»

»In nemškutarjem tudi!« je vpil Koren. »Se li še spominjate onega zabavnega večera pri Medenovih, ko je baron Jablonski korteševal?«

»Vse mogoče! Toda stvar je dognana, in jaz svetujem, da se vdamo.«

»Ne, ne, nikdar, nikdar!« je vzkliknil Koren. Hrast je molčal.

»Torej ti ne pojdeš z nami?« je vprašal po kratkem odmoru.

»Ne morem! Sedaj sem vezan — v mestu sem dal besedo.«

»Potem smo premagani! Ves boj bode zaman!«

»Ne bode, gospod doktor!« je oporekal Koren. »Vdati se ne smemo! Gospodje v osrednjem odboru so radi sami med seboj, in če pač morajo vzeti koga v svoje kolo, sprejmo najrajši takega — kakor je Meden. Ta jim ne bo vode kalil, niti bistril — vse to nam je znano. A pomisliti je treba, kaj je z narodom, z našo narodno idejo, ako nas bodo zastopali mameluki in koristolovci, ako nas bode vladal samoželjni absolutizem starih poslancev. Tu moramo luknjo izbiti v ta stari, samoljubni krog — novih mož nam je treba, in Vi morate kandidirati! Pravo narodno časopisje nas ne bo pustilo na cedilu, in to je že velika pridobitev. Ako tudi propademo, seme, ki ga zasejemo s svojim bojem, to seme bo

pognalo; kdo ve, kakšen bo potem čez par let naš položaj? Jaz trdim, da bomo rastle v svoji moči!»

Koren je bil sedaj samo navdušen agitator; pozabil je vse današnje dogodke, pozabil, da se protivi očetu svoje ljubice, in niti trenutek ni mislil na to, da utegne razpor z onim postati usodepoln njemu in njegovi ljubezni. Navdajala ga je le ona brezobzirna strastna narodna zavest, ki je lastna vsem tlačnim rodovom in ki jo njih vročekrvna mladost tudi pozabiti ne more tedaj, kadar njih boj krene v miren, raven tir.

Okrog graščakovih usten je zaigral sarkastičen smehljaj.

»Meniš li, da boš kaj posebnega dosegel — za naš narod, seveda — ako prideš v zbor?« je dejal skoraj porogljivo. »Z drugimi ali pa za drugimi boš hodil!«

»Hvala, da si tako odkritosrčen!« je zavrnil Hrast jezno. »Nisem se nadejal, da te utegnejo pregovoriti, a sedaj vidim, kako daleč seza njih moč. Pa bomo videli; ako želé boja, naj ga pa imajo!«

»Dobro, je tako!« je pritrdil Koren.

Vrnili so se proti gradu.

»Kaj pa bo v velikem posestvu? Bodo li tam tudi prepustili vse Nemcem?« je vprašal doktor s posiljenim glasom, da se je videlo, kako namerava preiti na drug pogovor.

»Kaj še! Tam bo tudi boj!«

»Oh, vendar! In koga bodo kandidirali našinci?«

»Mnogo naših znancev in — mene tudi!«

»Tako?«

»S tem so pridobili Vas?« je vzkliknil Koren.

Grašček je prebledel od jeze ter se obrnil počasi h koncipientu, ki je tudi ves razjarjen obstal poleg njega.

»Jaz ne vem, kako bi Vas primerno zavrnil,« je dejal Bole osorno; »a zdi se mi, da je nepotrebno. Vi baje nimate volilne pravice in zato ne umem . . .«

»Prosim, dovolite —« hitel je oni, »volilna pravica ali ne, to je pač vseeno nocoj; jaz mislim, da ima tu vsak pravico do besede in do kritike, kdor ima slovensko zavest; in to sem si jaz ohranil — čisto in neskaljeno . . .«

»Verjamem, verjamem,« je dejal graščak mirneje, »a žaliti ne smete onega, ki ima isto zavest, išče pa drugih potov do skupnega smotra, in morebiti primernejših, nego so Vaši.«

Koren se je pikro nasmehnil. Odgovoriti je hotel ostro, toda stali so že pred gradičem in skozi odprto okno prvega nadstropja so jim doneli otožni glasovi narodne pesmi nasproti.

»Oh, Milica poje!« je omenil graščak in vsi trije so postali pred grajskimi vrati in poslušali. Milica je svirala na klavirju, spremljajoča staro narodno pesem.

Bilo je, kakor bi ti glasovi dušili vse strasti in vso jezo, ki je kipela malo prej v srcih teh treh mož. Molčali so, in ko naposled graščak povabi ona dva, naj gresta gori ž njim, sta slušala brez ugovora.

A tudi gori ni prodrla navadna dobra volja. Vsa zabava je bila posiljena, in dame, ki so s finim čutom slutile nekak razpor med gospodi, so se trudile spraviti pogovor v gladák tir. Milica je nekako boječe zrla od enega do drugega, s Korenom pa ni mogla mnogo govoriti, ker je sedel ves čas njej nasproti poleg njene matere. Čutila je pa dobro, da uspeh pogovora na vrtu ni bil vsem po volji. O politiki in o volitvah niso zinili besedice, in že to je bilo sumljivo.

Ko sta se Hrastova in Koren poslavljal, sta si segla tudi Milica in koncipient v roke.

»Lahko noč!« je dejala ona gorko.

On ji je pa le stisnil ročico, in ko se je ozrla vanj, se ji je zdelo, kakor bi sevalo poleg jasne sreče tudi nekaj silno žalostnega iz njegovih oči.

»Vam li smem pisati?« je vprašal šepetaje.

Ona je zardela ter mu prikimala.

Druzih ni pazil pa nihče na nju.

XI.

V soteski za Medenovo pristavo je kovač Tileh še vedno koval, kalil in brusil svedre, njegova Barba je pa prekupavala po okolici kuret-

nino in jajca ter jih prodajala z malim dobičkom gospodi po bližnjih gradovih in tudi tržanom — kjer se je le dalo kaj več izkupiti. Da je vedela še vedno vse novosti iz prvega vira, to je tudi umljivo; saj je ni bilo zgovornejše ženske nego ona, in tudi nobene, ki bi bila prehodila in obiskovala tako pogosto vso okolico. Najeli so jo časih, da je raznašala pisma, in znana je bila v zadnjem času tudi s Hrastovo soprogo, ki je dosegla, da ji je pisarna doktorjeva izročala povabila ali dopise, namenjene strankam v bližnji okolici. Čudno se nam mora dozdevati le, da je veljalo o njej mnenje, da zna in more — molčati, ako treba.

Te Barbe se je domislil Koren, ko je družega dne po zadnjem sestanku z Boletom pisal prvo pisemce Milici, in uverjen je bil, da ni moči najti boljšega sla, nego je ona žena. Naročil ji je strogo, kako naj skrivaj odda pismo, ter še bolj strogo zapovedal, naj molči o tem, če ne ji bo splaval po vodi lep zaslužek, ki ga ima iz pisarne. Da ji je še posebej stisnil nekaj v roke, ni treba omenjati. Barba je bila enacih poslov vajena, saj je tudi učitelju Skubetu večkrat storila tako uslugo s skrivnimi pismi, in zato se danes ni prav nič čudila, nego spravila listič z dvema drugima vred v svojo košarico.

»Da ga ne boste zamenjali!« je opomnil Koren.

»Oh ne, položila sem ga na dno — oba druga sta pa za gospoda.«

»Tako je!«

Izročil ji je obenem dve uradni pismi za Boleta.

Volilno gibanje je istega dne mirovalo. Hrast in njegov koncipient sta se bila zmenila, da le intimnejšim prijateljem razodeneta Boletov sklep, in tem le pogojno, ako obljubijo molčati o njem; zakaj bala sta se, da bi ta nova vest preveč škodovala njihovim nameram in hotela sta, da Bolè javno sam pove, na katero stran se bo obrnil. Hrast je tako svetoval, ker je vedel, da graščaka tudi ne bo veselilo igrati preveč aktivne vloge. Nasprotniki pa, celo gospod Anton ž njimi vred, o vsem še niso ničesar znali.

Koncipist pl. Ruda se iz znanih vzrokov še ni bil posebno lotil agitiranja. Hotel je biti deloma »nad strankami« kot vladen mož, v katerem tiči nekaj, kakor kal prihodnjega ministra; deloma pa je čutil sam, da nima najmanjšega vpliva; a misli so se mu vrtele mnogo o bližnji volitvi, ker je v zadnjem času zopet pogosto zahajal k Medenovim, in tam se skoraj ni govorilo o drugem.

Danes se je vračal z Medenovega gradiča, ko slučajno sreča Korenovega pismonošo, Tilhovo Barbo. Stala je ob cestni ograji in mrmraje preobračala tri pisma, ki jih je bila izvlekla iz svoje pletene cajne.

»Dve sta enaki, eno ne, pa Bog vedi in sveta pomagavka, katero je pravo. Da jih ne

zamenjam — ta bi bila lepa! Kje zaslužim zopet tiste groše, ki so mi tu gotovi?»

Ozrla se je po cesti gori in doli ter ugle- dala prihajajočega koncipista.

»Čakaj, ta ti pové!«

A babnica je bila zvita. »Vseh treh ne pokažem,« je godrnjala potihoma, »najprej to, ki je manjše, kakor oni dve; saj ne bo vohal, kdo mi ga je izročil.«

Ustavila je Rudo in ga prosila, naj bere, komu gre ta list. Oni ga je vzel dobrovoljno v roke, a prebravšemu naslov, je vrela malo kri v glavo. Ljubosumnost ga ni bila še zapustila.

»To je za gospodično na Drenovem, za Milico,« je izustil naglo.

»Bo že, bo že!« je hitela žena in vzela pismo.

»Odkod pa je?» je vprašal koncipist.

»Od gospe, od gospe doktorice!« se je zlagala ona.

»Aha!«

»Hvala, da ste mi prebrali!« Rekši to je urno odšla.

»Od doktorice, ha ha! Kakor ne bi poznal pisave! Oh, izvrstno, izvrstno, zanimiva novica!«

Jeza, ljubosumnost in škodoželjnost so trle koncipista.

»Torej tako daleč sta že, da si dopisujeta! No, to bo nekaj za Medenovko!«

Skoraj bi se vrnil ter nesel to novico nazaj v grad. Pa pozno je bilo in moral je v pisarno. Proti večeru pa ga je iznenadilo pisemce, poslano od Medena, v katerem ga je ta vabil, naj pride takoj k njemu, da se pomenita o važnih volitvenih stvareh. To je prišlo kakor nalašč. Obenem ga je tudi glavar opomnil, da pojde ž njim tja.

Pri Medenovih je bilo zvečer v istini zbrano vse poveljstvo njegove stranke, od glavarja, sodnika in gospoda Antona do klobučarja Brtonclja, ki je zastopal tržane v ožjem zmislu. Posvetovali so se o zadnjih korakih, ki bi bili morebiti še potrebni, in tu se je govorilo tudi mnogo o Boletu. Gospod Anton je bil že poučen, kaj je Bole osrednjemu odboru obljubil; a povedal je, da se je takoj popoldne, ko je bil prejel to poročilo, napotil na Drenovo; dozdeva se mu pa sedaj, da hoče graščak postati nekako nevtralen, nikakor pa ne njih zaveznik, in da ne bo pomagal niti eni, niti drugi stranki. To Medencem ni bilo po volji, zakaj vedeli so, da brez energične Boletove podpore propadejo. Tudi Elza je ugibala to in ono, kako bi bilo moči pridobiti graščaka, a našla ni nobenega sredstva.

Kar ji pošepeta koncipist Ruda, ki je ves čas molče sedel poleg nje, nekaj na uho.

Ona takoj vstane in migne koncipistu, naj ide ž njo. Odvedla ga je v svojo sobo. Bila je to stanica na drugem koncu grada, kjer je Elza

najrajša bivala. Tam se je iz okna odpiral krasen razgled v dolino proti Borju, in sobica sama je bila tako prijazna, kakor nobena druga v gradu; celo sedaj zvečer, ko je brleča svetilnica izpod stropa le slabo razsvetljevala prostor. Da je to stanovanje gospe, je pričal tudi hud mošusov duh, ki je koncipista tako mamil, da je izprva skoraj pozabil, čemu je prišel semkaj.

Elza je sedla na mali divan v kotu in Rudi ponudila nizek stolček poleg sebe.

»Torej, kaj mi imate razodeti? Se li v istini tiče Boleta?«

»Da, da, Boleta! Izvrstno misel imam jaz, umeli me boste takoj, kakor hitro Vam povem novost, ki sem ji prišel danes po naključju na sled!«

»Kaj more to biti?« je hitela gospa razdovedno.

Povedal je potem, kako je zvedel, da si Koren in Milica dopisujeta, in da to sigurno, ne da bi slutil Bole kaj o tem.

»Zanimivo, res zanimivo!« je vzkliknila Elza z zlobnim posmehom. »A jaz ne umem, kaj nam more to pomagati pri naši volitveni borbi. Bole vendar ostane tam, kjer je sedaj, in mi ga ne dobimo v naše vrste, če Milica še od desetih drugih prejema pisma.«

»Poslušajte me, milostiva — in pritrdili mi boste. Vse to se more in mora s pravo lokavostjo porabiti. Čujte!«

Ona se je naslonila nazaj, in pogled njen, s katerim se je ozrla po Rudi, ni pričal, da posebno mnogo pričakuje od njegove zvitosti.

Koncipist pa v somraku, ki je bil v sobi, tega ni mogel opaziti.

»Pomislite!« je nadaljeval svoj govor, »Milica prejema pisma od Korena, in sicer za hrbtom svojih staršev. Kdo je ta Koren? Hrastov koncipient po imenu, a v istini izgubljen študent brez izpitov — katilinarična eksistenca; a Hrastov koncipient je, in pisma njegova prinaša Milici tudi Hrastov uradni pismonoša, Tilhova Barba. Kako lahko se najde tu sklep, da tudi Hrast in njegova soproga znata kaj o tem dopisovanju, in to tem bolj, ker zahaja Koren v družbi onih dveh na Drenovo. Tu imate nekaj! Sedaj pa računajte z Boletovo občutljivostjo in njegovim samoljubjem na eni strani in z gorko ljubeznijo do dvojnih otrok na drugi — in uverjeni bodite, da, ako graščak jutri zve, kako prijateljsko ravna ž njim doktor Hrast, da pomaga njegovo hčerko zapeljevati — potem je gotovo naš. In Vi, milostiva, Vi ste Miličina vzgojiteljica in imate posebno dolžnost jo še sedaj čuvati!«

»Vi ste izvrsten diplomat!« pritrди gospa. »Na ta način pojde, drugače ne! Jaz mislim, da bo lahko razcepiti to prijateljstvo, in potem je Bole naš zaveznik, in zmaga naša.«

Oči so se ji svetile od veselja, in podala je vsa razvneta koncipistu roko.

»To ste izvrstno izmislili!« je ponovila. »Jutri pojdem sama k Boletu. Toda nocoj molčiva o vsem. Vse mora ostati tajno, ako hočemo, da pomaga.«

»In plačilo moje?« je šepnil gizdavi koncipist ter še vedno držal Elzino roko v svojih.

»Čakajte, da se prepričava o uspehu Vašega izumljenja!« je zavrnila s smehom ter se koketno obrnila k njemu.

Mošusov duh, somrak v sobi in bližina lepe gospe, ki mu je še vedno pustila roko, so napravili koncipista skoraj vrtoglavega. Nagnil se je, da poljubi Elzino roko in že je hotel teatralično pasti na kolena in govoriti o svoji ljubezni, da ni ona vstala ter velela :

»Vrniva se k drugim!«

Pri vratih se je pa zdajci obrnila k mlademu možu, ki je molče prihajal za njo, in mu z zapeljivim nasmehom ponudila ustna, da jih poljubi.

»Za plačilo!« se je smejala in se naglo izvila iz njegovih rok.

V Rudovem srcu pa je kipelo divje veselje.

»Dve na en udarec!« se je radostil, »Oni sem plačal, to pa premagal.«

Domišljavi gizdalin je bil uverjen, da ga Elza ljubi.

XII.

Tilhova Barba je bila istega dne svoj posel natanko izvršila. Čakala je prilike, da je dobila Milico samo ter ji stisnila v roko Korenovo pi-

semce, ki ga je hranila sedaj na posebnem varnem prostoru svoje košarice, da ga ne zamenja vnovič.

Temna rdečica je zalila lice mladi deklici, ko ji je Barba dala list ter še pristavila šepetaje: »Če boste kaj odgovorili, bom pa vzela pismo. Saj znam molčati.«

Odkimala je starki in urno stekla v svojo sobo. Srce ji je bilo, da ga je skoraj čula, neko sladko veselje jo je navdajalo, a čista vendar ni bila ta radost. Očitala si je takoj, še prej, nego je razgenila pismo, da morebiti vendar ni prav, ker ravna tako tajno in ker niti materi ni tega razodela.

»E, kaj,« je dejala potem v svoji nedolžnosti, »kaj more biti to hudega?«

A vendar ji je prihajalo vedno teže pri srcu.

»Ko bi mati zvedeli, ali celo oče? Čemu mi vendar piše? Brez tega bi nihče ne zvedel.«

Upala se skoraj ni Korenovega lističa čitati, a radovednost je koncem premagala.

Pismo samo je bilo tako, kakor druga, pisana v enakem slučaju, in nihče še ni trdil, da se prva zaljubljena pisma odlikujejo po posebni duhovitosti, in če jih pišejo tudi duhoviti ljudje. A Milici se je vendar silno prikupilo. Čitala ga je trikrat, štirikrat, naposled ga je znala že na pamet. Potem pa je prišla zopet reakcija, in vest ji je vnovič očitala, da to ravnanje ni pravo in da mora prepovedati Korenu pisanje.

Bilo je pa vendar tako lepo, prejemati in čitati pisma — Andrejeva!

Trd mrak se je bil že storil, ko je stopila deklica v materino sobo. Tam je bilo temno, zakaj Boleška je sedevala rada zvečer v mračni sobi, navadno v živem razgovoru z Milico, ali časih tudi s soprogom, kadar ni imel zunaj posla.

»Kje si se mudila nocoj?« je vprašala mati prijazno in pogladila hčerko po temenu. »In vroče ti je?«

Zardelega njenega lica ni mogla videti, a roka ji je čutila gorkoto na hčerinem obrazu.

Ta pa se je oklenila matere in ihteča naslonila glavo v njen naročaj.

»Kaj ti je Milica?« je vzkliknila gospa in prestrašena hotela vstati.

»O, nič, nič, le sedi, mama!«

A solze so ji tekle še venomer.

»Kaj se je zgodilo, za božjo voljo?« je silila mati.

Počasi in vedno skrivaje svoje goreče lice na materini rami, se je začela Milica izpovedovati. Pravila je ob onem dogodku s koncipistom in potem vse drugo s Korenom do današnjega pisma, in trditi smemo, da vsa njena izjava ni zbudila v materi posebne radosti. Navajena je bila videti v hčerki še vedno pol otroka in slutiti ni mogla, da bi ji bil že mogel kdo govoriti o ljubezni. A ko se je sedaj ozrla po njej, reči je

mogla vendar, da to ni več otrok in da ji je dorasla prej, nego je sama mogla to opaziti.

Prva misel gospe Boleške je bila, da bi ostro karala hčerko. Pa smilila se ji je takoj.

»Kje imaš pismo?«

»Tukaj.«

To rekši je izvlekla list iz žepa in dala materi. Ta je položila list na mizo, potem vzela hčerino glavico med obe roke in dejala resno:

»Prav je, da si mi vse to povedala. Ti si še mlada, premlada, da bi vse umela in prav sodila. Torej je edino treba, da mi zaupaš in me ubogaš, kakor si me vedno. Obljubi mi, da ne boš nobenega Korenovega pisma več sprejela!«

Deklica je naglas zaihtela.

»Pomisli, kaj je Koren! Pisar, drugega nič kakor Hrastov pisar, izprijen študent! Kaj hoče torej ta mož s teboj?«

»Pa enkrat bo vendar nekaj — to, kar je doktor Hrast!«

»Nikdar, prelehkomiseln je; on ne napravi nobenega izpita!«

»Pa jaz ga ljubim!« je dejala Milica svojeglavo.

»Obljubi le, da njegovih pisem ne boš sprejemala; to mu bodem jaz vrnila!«

»Oh, ne, ne, nikdar ne! Jaz ga ne bom žalila,« je dejala deklica in odločno vstala.

»Kaj pa oče? Ako jaz očetu vse povem?«

To je premagalo. Ne strah pred očetom, nego bolj skrb, da bi ga užalila, je prisilila deklico, da je storila materi obljubo. Mater je ljubila z vso otročjo ljubeznijo, a na očeta je zrla vedno, kakor na neko višje bitje.

A tudi Boleška je vedela, da bi bil Bole silno razkačen, ko bi zvedel kaj o teh dogodkih; hotela je torej sama spraviti vse v stari tir.

To je bil bridek večer Milici. Vrnila se je v svojo sobo, tam se sklonila čez naslonjačo in jokala prve grenke solze v svoji mladi ljubezni.

»Kaj bo rekel Andrej? In jaz ga ljubim nad vse! A govorila bom ž njim, na vsak način, zvedeti mora vse!« —

Pri večerji je bil pa graščak tako zamišljen v volitvene stvari — zakaj ves dan so ga bili obiskavali Medenovci — da ni zapazil redkobesednosti svoje soproge, niti rdečih objokanih oči svoje hčerke.

Po večerji je gospodar zgodaj odšel spat, mati in hči pa sta ostali zopet sami.

To priliko je porabila Milica, da je izprosila pri materi dovoljenje, naj Korenu ne vrne pisma brez vsake opomnje, nego da mu priloži tudi par vrstic, seve, da pisanih pod materinim nadzorstvom.

Boleški se je hči smilila, in morebiti so nanjo tudi vplivali nekdanji mladostni spomini, in dovolila je naposled.

To je bilo torej za drugi dan dogovorjeno.

Slutili seveda nista, kaj jima ta še prinese. — — —

Vroče solnce je pripekalo družega dopoldne v širono dolino, kjer so ropotale in cvilile žage Boletove tovarne. Graščak sam je bil že davno tu doli v mali svoji pisarni in je urejal z glavnim nadzornikom delo za prihodnje tedne. Dobra kupčija z lesom je zahtevala intenzivnejše produkcije, in tu je bilo treba torej biti pridnim in paznim.

»Danes me bodo menda z volitvami v miru pustili — pa vrag ga vedi, sedaj pač velja »nulla dies sine linea« je mrmral sam v sebi, prišedši sem doli.

Blizu do poldne res ni bilo nikogar.

A že se je mislil odpraviti proti domu, ko zaropota pod oknom voz, in Bole ugleda Medenovko, prihajajočo proti njegovemu komptoaru. To je bil nenavaden prihod, in graščak je napol jezno, napol sarkastično raztegnil ustna.

»To je pa nevaren kortež!« je dejal poluglasno, stopil gospe naproti in jo odvedel v pisarno.

»Ste li prišli tudi agitirat, milostiva?« je vprašal z dobrovoljnim smehom ter ji ponudil sedež.

Vroče je bilo, a vendar ne vemo, je li junijevo solnce, ali pa notranja razburjenost rdečila Elzino, sicer bolj blede lice.

»Oh, nikakor ne — saj vem, da je vse zaman. Vi ste trdovratni in svojeglavi, gospod

Bole — oprostite, da sem tako odkrita — in tu slabotna žena vendar ne more biti tako predrzna, da bi se nadejala Vas predrugačiti.«

»Kdo ve, povsodi velja : cherchez la femme, tukaj morebiti tudi!«

»Oh, Vi ste vedno enaki — svojeglavi, a vendar ljubeznivi, pa v našem slučaju vendar ničesar ne opravim! Pustiva volitve, doma sem jih že sita — vseh teh razgovorov, in le da enkrat kaj družega govorim in opravim, sem prišla k Vam. Moj soprog, se ve, je sedaj žalibog samo politik, a zato moram jaz tržiti in mešetariti. Oprostite, gospod Bole, Vi potrebujete sedaj mnogo lesa, in zaradi tega sem prišla. Ali hočete pri nas kupiti? Oni bukov gozd za pristavo bi rad prodal moj soprog.«

»Tako?« je dejal osupli graščak. Vse se mu je zdelo še nekako sumnjivo.

Pa Elza je ostala pri trgovini, in čez kake pol ure sta bila s prodajo in kupom gotova. Graščak je bil jako vesel, ker je res potreboval les in ga primerno ni drago plačal.

»Torej sva gotova!« de Elza in odhaja joča poda Boletu roko.

Pri vratih pa se nenadoma obrne.

»Oh, pozabila sem skoraj! Pa tudi ni lepo, da tako prikriivate!« de z navidezno nejevoljnim naglasom.

»Kaj zakrivamo?« vpraša oni čudeč se.

»Da je Milica nevesta, to govori ves trg!«

»Milica — nevesta? Jaz ne vem ničesar o tem.«

Poizkušal se je še vedno smejati, toda glas mu je postajal nekako osoren in trd.

»Potem pa oprostite, da sem tako indis-kretna. Počakati moramo, da nam boste sami naznanili; a kot nekdanja vzgojiteljica sem vendar mislila —«

»Sedaj sem jaz radoveden, milostiva!« je hitel Bole. »Povejte vendar, kaj se govoril«

Medenovka se ni motila; graščak je bil glede svojih ljudi, svoje rodbine silno občutljiv.

»Jaz ne morem verjeti, da bi Vi ničesar ne vedeli, ker je vendar Vaš najboljši prijatelj pokrovitelj te zveze Miličine —«

»S kom?« je zavpil oni.

»S Hrastovim koncipientom, s Korenom! Govoré, da bo sedaj v kratkem opravil vse izpite!«

Graščak je bil bleđ kakor nova stena, a prikriil je siloma vso razburjenost ter dejal mirno: »Vi se varate, milostiva, meni o vsem ni nič znano, in vidi se mi, da tiči izvor vsega v zlobnem klepetanju. Tega pa ni nihče varen.«

»No, mene veseli, da je tako; zdelo se mi je vedno neverjetno, pa ko so mi pripovedovali celó podrobnosti o korespondenci —«

»Kakovi korespondenci?«

»Tilhova Barba prenaša pisma!«

»Ni mogoče!«

»Umirite se, gospod Bole, bilo bi mi neprijetno, ko bi jaz provzročila s svojo odkritosrčnostjo kak razdor! Toda, saj sem uverjena, da je vse le zlobno klepetanje. — Torej, z Bogom! S kupčijo sva gotova, samo pustila sem malo preceno.«

Pozdravila ga je z najljubeznivejšim smehljajem in stoprav, ko je sedela v vozu, in je isti dričal po gladki cesti proti domu, se je namuznila zlobno in šepetala: »Če to ne pomaga, potem je vse zastonj, vse!«

Prekanila je v istini graščaka; še sanjalo se mu ni, da bi vse to utegnilo biti kak manever, ampak veroval je, da se za njegovim hrbtom nekaj godi, in sumil, da ga stari prijatelj Hrast vara.

A hotel se je naglo o vsem prepričati; in ko bi bilo istinito, kar je pripovedovala Medenovka, potem, no, »potem počakaj, dragi moj doktor, potem te vržemo pri volitvi, pa če si še tako premeten,« je dejal jezno, ko je korakal že proti gradu.

»Koren, Koren, kaj pa je ta človek?« je sikal med zobmi.

Ko je krenil po zadnjem cestnem ovinku, mu je prišla nenadoma nasproti Tilhova Barba.

»Kakor nalašč!« je vzkliknil graščak.

»Daj mi pismo, ki ga neseš v trg!« je zapovedal osorno.

Žena se je prestrašila.

»Pismo,« je rekla jecaje, »pismo, saj mi ga niste dali!«

»Tisto pismo, ki si ga dobila gori!« je vpil Bole.

Prestrašena babnica je izvlekla v istini iz cajnice zavitek in ga izročila graščaku.

»Nate ga, nate ga, pa da se ne boste jezili.«

»Hodi!« je rohnel razjarjeni gospodar.

Barba je odšla brez obotavljanja.

Bole ni odprl zavitka; bil je preveč razburjen, ko je ugledal Korenov naslov, ki ga je bila napisala Milica.

V grad prišedši je takoj pozval soprogo k sebi.

»Lepe stvari se gode tu, in ti ne veš ničesar?« je vpil gospodar.

Gospa se je prestrašila, a videvši zavitek, ki ga ji je soprog molil naproti, se je umirila ter dajala: »O tem pač vem nekoliko!«

»Oh, vedno lepše, torej si ti tudi zaveznica?«

Trajalo je dolgo časa, da je razjarjeni gospodar postal toliko miren, da je poslušal pripoved soproge, ki mu je vse natanko razodela, kar je vedela po Milici.

»Toda Hrast vendar le tiči za tem, veruj mi!« je klical vnovič on.

Gospa ni odgovorila. Sama je že sumila, da Koren morda vendar ni tako drzen, ko bi ne imel skrivne podpore od doktorja. Potem pa še te nesrečne volitve, ki so zasejale prvo seme

razpora v njih do tedaj tako prijateljsko razmerje; sedaj pa je seme že pognalo in razpor je rasel.

»Jaz mu bom pisal! In to odpošljemo ob enem!« je dejal Bolè.

To rekši vrže na mizo Korenovo in Miličino pisemce, ki ga je prej naglo prečital.

Poseben sel je nesel malo potem vse liste v trg. Hrastu je Bole očital, da je zlorabil njegovo prijateljstvo, ter mu naročil, naj »tistemu Korenu« pove, da se v prihodnje varuje tacihi drznosti, kakor je bila zadnja.

Popoldne se je pa odpeljal graščak v trg h gospodu Antonu. Hotel se je maščevati, ali — kakor se je tolažil — izpolniti besedo, ki jo je bil napol zastavil osrednjemu odboru.

XIII.

Kakor strela z jasnega, tako je zadelo Boletovo pismo Hrasta. Poklical je Korena in mu molče pokazal liste, ki jih je bil prejel malo prej. Tudi ta je prebledel in zopet zardel v lice in ni vedel, kaj in kako bi izpregovoril.

»Sedaj smo izgubljeni!« je vzkliknil odvetnik.

»Mislite li, da bo priskočil Bolè našim nasprotnikom?« je dejal Koren skoraj boječe, ker je čutil, da je on vzrok temu polomu.

»On je nagle jeze, in — verujte mi — tega nam ne bo odpustil. Jaz sem seveda — nedolžen!

Najbolj neumno je pa to, da mi Vi niste zaupali. Zakaj mi niste razodeli Svojih razmer?»

»Ko bi šel takoj k njemu? Povedal mu bom in ga prepričal, da Vam ni bila trohica znana!«
Hrast je malo pomislil.

»Ne, ne, tu je vse zastonj! Vrata Vam bo pokazal, in sedaj je gotovo vse prepozno! Oh, te nesrečne — vražje volitve!«

Rekši je vrgel polno pest aktov in pisem, ki jih je v naglici zagrabil, po mizi, da so križem odleteli.

»Propali bomo in vrhutega sem se sprl z najboljšim prijateljem, ki sem ga imel tu v trgu.«

»Vse še ni izgubljeno, gospod doktor! Notar mi je malo prej povedal, da je pridobil zopet dva glasa, svojo hišno gospodinjjo in svojega čevljarja, Kopitarja!«

»Pojte, pojte!«

»Le delati, agitirati je še treba!«

Hrast je tekel dvakrat po sobi gori in doli.

»Povejte mi vendar, gospod Koren, kateri vrag Vas je motil, da ste pričeli take neumnosti z Milico? Da bi resno mislili . . .

»Gospod doktor!« je vzkliknil razdraženi koncipient.

»Oh, kaj! Da bi resno mislili — študirali bi, izpite svoje končali, potem šele se lotite takega dekleta! Sedaj pa — kaj pa ste sedaj?»

Koren je bil razdražen, jezen, a obenem vendar nekako potr. Izkušal se je premagovati.

»Kaj pa — sedaj! Sedaj le delam in agitiram za Vas in za naše dobro, narodno prepričanje!« je dejal pikro.

»Haha!« se je posmehnil doktor, a zinil ni besedice. Stal je pri oknu in bobnal po steklu.

Koren je hotel oditi.

»A kako je Bole zvedel vso to stvar?« je vprašal naglo doktor, ne da bi se obrnil.

»Niti slutnje nimam; a povedala mi bo Tilhova Barba.«

»Izkusite! Pa še nekaj! Vedeti nam je treba še nocoj, kaj je ukrenil Bole; to je važno in odločilno. Ako nam je očiteno nasprotnik, potem bode bolje, da ne kandidiram!«

»Kaj pa mislite vendar! Če nam bo tudi nasproten, vsekako je treba poizkusiti.«

»Bodemo videli!«

»Koren se je poslovil. Delati ni mogel več; bil je tako poln raznih vtiskov in čutil, da je moral vun iz zadehle sobe pod milo nebo na čisti zrak. Pa ne samo to — govoriti je hotel tudi s pismonošo, s Tilhovo Barbo, in napotil se je v sotesko za Medenovo pristavo.

Srečal je babnico že pri vhodu v sotesko; dejala je, da se je namenila k njemu, ter potem brž začela razkladati vse, kar se ji je bilo tekom včerajšnjega in današnjega dne pripetilo; kako jo je ulovil koncipist Ruda in danes zopet graščak.

Naposled je pošepnila Korenu na uho, čeravno brez potrebe, ker ni bilo videti nikjer žive duše: »Gospodična bi rada z Vami govorila; zvečer v mraku pridite tja za grad, že veste kam, tja, kjer sta bila zadnjič; Vi boljše veste nego jaz.«

»Ali nocoj?«

»Nocoj — glejte no, kdaj pa — vprašala pa nisem — pa bo že nocoj, ker se je gospodični tako mudilo.«

Kdo je bil srečnejši od Korena! Da mu je bila Milica vrnila njegovo pismo, ga ni žalostilo, nego še vesel je bil teh zaprek, ki so se nastavljale njegovi ljubezni; saj je vedel, da ga deklica ljubi, kakor le ljubi prva ljubezen, in je slutil, da ji bode očetov upor le še utrjeval ta čut. Umel je tudi takoj, da ga hoče pri ribnjaku pričakovati.

Napotil se je proti večeru tja po stranski stezi, kjer se ni bilo bati, da bi srečal koga, in dospel je ob določenem času k ribnjaku. Milica je bila že tam.

»Ni prav, da sem Vas vabila semkaj, pa povedati Vam moram, kako je vse to prišlo!« je dejala hlastno, ko jo je bil on burno pozdravil in prijel obe nje roke. Stala sta na mestu, kjer sta se bila prvič poljubila.

»Vedite, Elza, Medenova gospa je očetu vse razodela! Kje in kako je ona zvedela . . .«

»Oh, to vem pa jaz!« je hitel Koren.

Sedaj je bila vsa spletka obema jasna. Njen vzrok je pa Koren takoj uganil.

»Volitev, volitev, ta nesrečna volitev!« je vzdihnil potihoma.

»Da, da, to sem jaz vedno trdila!«

»Pa maščevati se hočemo, naj velja kar hoče! Meden mora pasti!«

»Oh, pustite to! Andrej, obljubite mi, da pustite vso stvar!«

»Katero? Volitev? Ni mogoče, Milica!«

»Oh, obljubite mi, saj je prvo, kar Vas prosim! Oče so že tako razburjeni — sedaj so v trgu pri kaplanu gospodu Antonu, in . . .«

»Kaj, pri Antonu?« je vzkliknil Koren ves preplašen.

»Da, popoldne so se odpeljali tja in dosedaj jih ni bilo še domov!«

»Potem je pa slabo za nas; oh, nesrečni rod!«

»Pustite jih, naj sami izbojujejo, kar imajo med seboj; ne hodite med nje — to sem Vas hotela prositi. Saj bo še lahko vse dobro!«

Koren je komaj čul dekličine besede. Zavest, da bode Bole sedaj v istini očiteno nasprotnik Hrastov, ga je silno razburila.

»Milica«, je dejal po kratkem molku, »Vi ne veste, kaj je to, ako človek posveti vse svoje sile, vse svoje strasti eni sveti ideji, ako mu dušo polni vroča, pekoča želja koristiti narodu in domovini, pri tem pa mora gledati, kako se po branjevsko ravna s to zavestjo, kako sle-

parsko se ista uporablja za sebične strankarske namene!»

Deklica ga ni umela, toda strastni ogenj, ki mu je žaril v očeh, bi jo bil skoraj navdušil in razvnel, ko bi njena skrb ne bila večja, da zabrani preteči očitni razpor med svojim očetom in tem strastnim Hrastovim agitatorjem.

»Vi pravite, da Vas navdaja povse le skrb za domovino,« je rekla nekako boječe in sramežljivo, »in mene — mene pa ne ljubite?«

»Milica!«

»Odgovorite mi!« je hitela pogumneje.

»Ljubim Vas, to veste Vi kakor jaz,« je dejal Koren, in njegovo pošteno oko se je ujelo z njenim.

»In zakaj mi ne morete izpolniti želje, zakaj me ne uslišite in se ne izognete boja, ki nama ne koristi in ki bo tudi zdaj za Vas brezuspešen — kakor sami trdite?«

»Ne morem!« je rekel agitator svojeglavno in povesil oči.

Deklico je posilil skoraj jok.

»Vi me silite, da Vam še nekaj povem!« je dejala ihteče in zakrila svoj obraz.

»Kaj?«

»Oče pravijo, da imate Vi najmanj pravice siliti v te stvari — pravijo, da morate skrbeti najprej zase, in to so mi očitali tudi zaradi Vašega pisma!«

Koren se je stresnil in povetil glavo. Danes je že drugič čul enako očitjanje — toda sedaj je bilo bolj pekoče nego prvo.

Kratka, a mučna tišina je bila nastala.

Deklica se je prva zopet obrnila k ljubljencu in svoj rdeči obrazek, na katerem je bilo pol joka, pol smeha, naslonila na njegovo ramo.

»Andrej!« je šepnila poluglasno.

On se ni mogel več ustavljati. Objel jo je strastno in ji poljuboval oči in ustna.

»Da, da, Milica, jaz te bom slušal,« je dejal potihoma. Bilo je prvič, da jo je tikal, in nje se je pri tej besedi polastil čuden, sladak čut.

Z gradiča je zapel zvonec, ki je klical posle k večerji.

»Hvala ti, Andrej! Lahko noč!«

»Lahko noč!«

Ločila sta se naglo. On je postal še nekoliko trenutkov na obrežju in zrl za njo, dokler njeno belo krilo ni izginilo za zeleno vrtno ograjo.

XIV.

Istega večera je doktor Hrast dolgo pričakoval svojega koncipienta. Tako je bil nemiren, da se mu niti večerjati ni ljubilo, niti govoriti z ženo. Venomer je hodil k odprtemu oknu ter zrl na ulice, če li že prihaja Koren. V jasni mesečini se je videlo daleč, a Korena vendar ni bilo ugledati. Naposled je hotel odvetnik vun v krčmo,

kjer je mislil dobiti Andreja. Šel je res, akoravno ga je žena ustavljala, češ, da se bo še bolj razburil, v čitalnico, a tam tudi ni našel koncipienta. Nihče ni znal, kje je. Domov vračajoč se je povpraševal doktor v Korenovem stanovanju po njem, a zaman. Silno nejevoljen je prišel domov.

Druzega dne je bil Koren ob navadni uri v pisarni.

»Kje ste hodili snoči? Kaj novega, kako stojimo?« je hitel Hrast z vprašanji.

»Obupal sem — slabo, slabo za nas! Najbolje bo, ako odstopite od kandidature!«

»Kaj, Vi to svetujete, Vi?«

»Da, prepričan sem, da propademo; Bole se je zvezal z Antonom, in potem lahko sodite sami.«

»A dobro! Odstopil pa ne bom; če hočejo, naj imajo boj! Če propadem, propadem pač častno!«

»Jaz bi dejal, gospod doktor, da bo morebiti za vse boljše, ako odstopite,« je ugovarjal iznova Koren.

»Kdo Vam je vdihnil tó misel, kdo Vas je prerodil v tej noči?«

»Prepričanje, da je vse brezuspešno! Obenem pa čutim, da nam bo trdovratno nasprotovanje še več sovražnikov nakopalo; — le pomislite, sedaj je že Bole . . .«

»Aha, ta Vam najbolj po glavi hodi — umejem, umejem — zakaj . . .«

»Ne žalite me, gospod doktor! Uverjeni ste o moji dobri, resni volji, toda, če je vse zaman, vse agitiranje . . .«

»Bolje pošteno propasti, nego umekniti se bojazljivo — tako vsaj ste še včeraj trdili!«

»To trdim tudi sedaj! Toda v politiki morate pomisliti tudi vse mogoče posledice!«

»Oh, izvrstno! Sedaj ste postali celó oportunist.«

Ločila sta se oba nejevoljna.

Dva dni pozneje je prijavil dnevnik, da doktor Hrast ne kandidira. Ta novica je prišla tako nenadno, da je posamezni izmed odvetnikovih pristašev niso hoteli verjeti. Stoprav, ko je Koren pritrtil povprašujočim, so zmajavali glave in glasno izražali svojo nezadovoljnost.

Na dan volitve pa Hrastovih pristašev res ni bilo na volišču. Ko bi oni trdovratni mesar, ki se je še vedno hudoval na glavarjevega pinča, ne bil navzlic Hrastovi izjavi, da ne kandidira, dal svojega glasu njemu, bi bil Meden enoglano izvoljen. Pa navdušenja je bilo malo. Volivci so smejoč se prihajali in odhajali, — a kaj to! — voljen je bil vendar nemškutarski graščak, ker je narodna disciplina tako zahtevala!

Tudi Bole je bil prišel in glasoval za onega. A mudil se ni dolgo v trgu; pravili so o njem, da je bil jako slabe volje. —

Nekoliko dni po volitvi je bila zabava na Medenovem gradu, kamor so bili vabljeni vsi

odličnjaki iz okolice in iz trga. Tudi Hrast in Koren sta prejela vabili, a prvi se je izgovoril z nujnim potovanjem, koncipient je pa dolgo premišljal, bi li šel tja, ali ne; vedel je, da bo Milica tam, pa mislil je, da ne bi imel dovolj poguma, da bi govoril ž njo, če tudi le med plesom. Naposled je vendar šel.

Veselica je bila sijajna, tako da se je vse čudilo ob znani Medenovi ščedljivosti. Gostje pa so nam povse znani. Nekateri so se le čudili, da se je udeležil te zabave tudi gospod Anton. Zašel je bil v družbo oficirjev, brez katerih na Medenovem gradu ni bilo veselice. Kvartali so, in taroka je bil gospod Anton tudi vešč, medtem pa pili plzensko pivo in močna vina.

»Höch, hoch, der Herr Abgeordnete!« je klical venomer mali, pijani lajtnant, in gospod Anton je trkal ž njim. Rad bi vpil: »Živio!« pa v družbi, ki je le nemški besedovala, se še tega ni upal. Tudi koncipist Ruda je bil v tej družbi, a zapustil jo je kmalu ter lazil za Medenovo gospo, zlasti ko se je pričel ples.

»Sedaj smo zmagali, milostiva!« je dejal, plešoč ž njo prvi valček; »in meni ne pripisujete nobenih zaslug?«

»Oh, seveda, en glas ste oddali!« se smeje malomarno Elza.

»In da smo Boleta pridobili?«

»Oh, pozabila sem skoraj! Toda tam je glavna zasluga moja!«

»Vi se šalite!«

»Ne, ne, nikdar ne!«

To rekši se mu je zahvalila in plesala z drugim.

Koncipist je od jeze prebledel in hotel oditi k igravcem. A tu je Koren mimo njega pripeljal Milico.

»Haha, Vi ste tudi tukaj, gospod agitator! To je fino, izvrstno — sedaj se veselite zmage svojega nasprotnika! Kaj ne, gospodična, to je moč prepričanja, haha!«

S temi besedami je ustavil onadva.

»Gospod koncipist,« je zavrnil Koren z razburjenim, tresočim glasom, »tu ni mesto, da bi se razgovarjala, kakor gre med nama.«

»Oh, izvolite, izvolite!« je sikal oni.

»Zunaj, na vrtu torej, če dovolite!«

»Oh le pridite! Počakal Vas bom.«

Koren je peljal Milico nazaj k materi.

»Za božjo voljo, nikari ne hodi doli!« je šepetala deklica, tresoča se na vsem životu.

»Ne boj se! Povedati mu moram, kar mu gre!«

Bole ni nič kaj prijazno pogledoval Korena, ko je pripeljal hčerko na njen sedež, a ozdravil mu je vendar vljudno. Nocoj sta se tu prvič srečala.

Korenu je šinila nova misel v glavo. Stopil je h graščaku in ga prosil, naj gre ž njim. Ta je slušal, akoravno začuden, ter šel za koncipientom iz grada na vrt.

Ne daleč od vhoda sta dobila Rudo, puš-
čega cigareto.

»Prosil sem Vas, da idite z menoj, in sedaj Vas vnovič prosim, da me poslušate,« je dejal Koren graščaku in stopil pred koncipista, ki se je naglo za cel korak umeknil; »treba je, da Vam razjasnim, česar morebiti še ne veste.«

Povedal je potem v kratkih besedah vso zgodbo svoje mlade ljubezni — kako je rešil Milico iz koncipistovih rok in kako sta Ruda in Medenovka osnovala vso zadnjo spletko, da bi prekanila graščaka in ga odvrnila od starega prijatelja Hrasta.

Koncipist je jecal nekoliko besed, graščak je pa molčal. Morebiti pa bi bilo prišlo vendar do besedovanja, ko bi ne bila v tem trenutku prispela Medenovka mimo. Vodil jo je mlad oficir.

»Gospodom je tudi vroče!« je dejala glasno in mahala s pahljačo.

»O, mi se razgovarjamo o lesni kupčiji,« je zavrnil Bole z ironičnim naglasom in odšel za Korenom.

»Vas li smem spremiti?« je silil Ruda ves upehan.

»Hvala, gospod lajtnant tu je že tako pri-
jazen.« Rekši je zavila s svojim spremljevalcem v stran po peščeni poti, ki je jasno odsevala v mesečini.

Ruda je čul še kratek posmeh in potem hitel nazaj v grad.

»Nemarna koketa!« je sikal med zobmi. —

Minuli sta za tem dve leti.

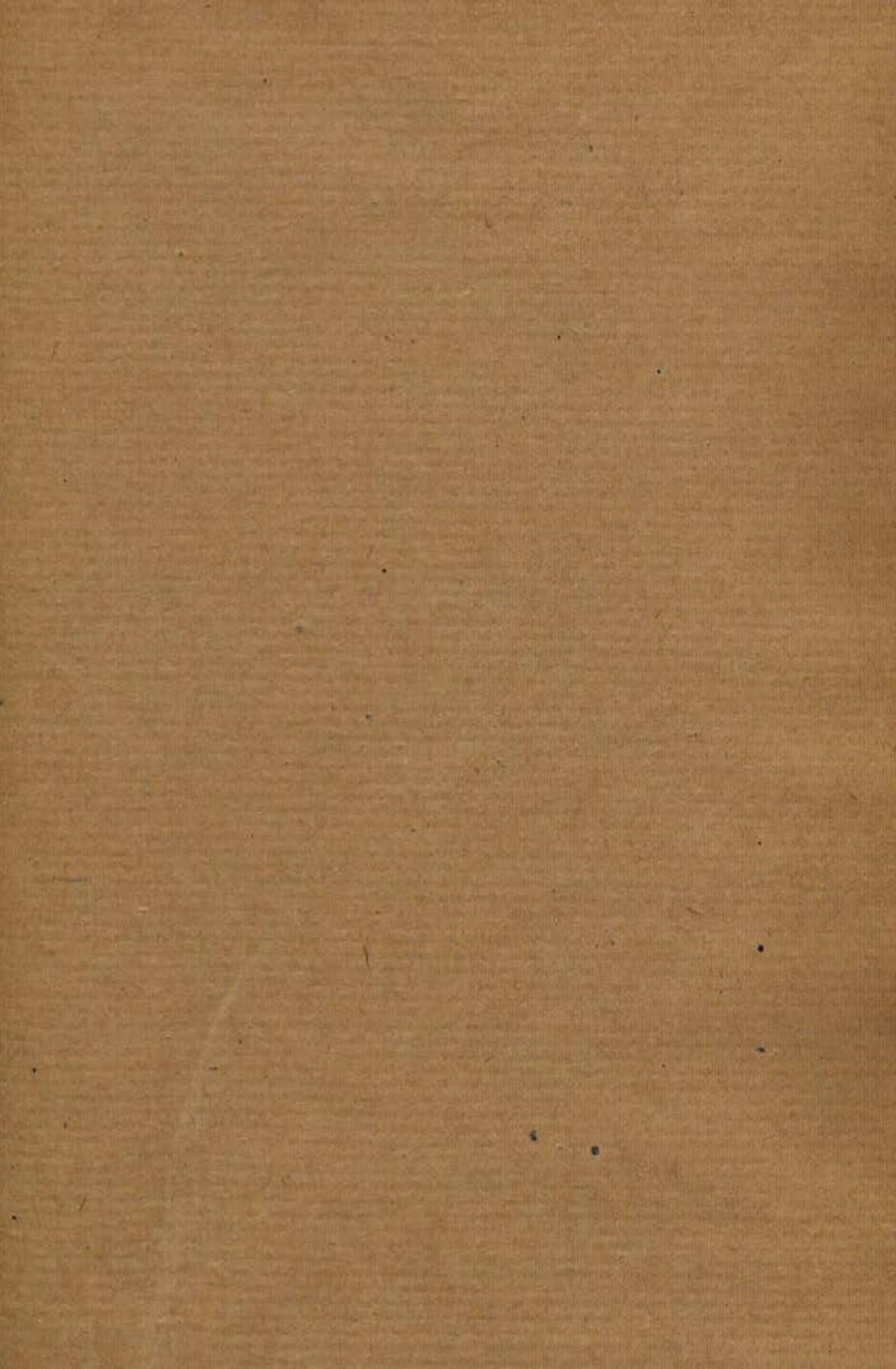
Doktor Hrast in graščak Bole sta zopet prijatelja, kakor nekdam, in to tembolj, ker sta sedaj oba najhujša nasprotnika Medenova, ki je tudi po deželnem zboru krenil v nemški tabor.

Koncipist Ruda je bil kmalu po zadnjih dogodkih premeščen v drug kraj, in tam si po starem pravilu političnih uradnikov išče zopet novih ženskih znanstev.

Tudi gospoda Antona ni več v Borju; dobil je faro v daljnih hribih in čaka, da pride na boljšo; njegovi politični prijatelji mu jo bodo gotovo preskrbeli.

Koren pa je napravil svoje izpite; sedaj je še vedno pri Hrastu zvest in spreten koncipient, vendar v kratkem bo otvoril v bližnjem mestecu svojo pisarno, in tedaj bo tudi poroka njegova z — Boletovo Milico. Pravijo pa, da je še vedno stari, strastni — agitator.

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

00000420604

